GEMEENTE ENSCHEDE

RUIMTELIJKE TOEKOMSTVERKENNINGEN

BOUWSTEEN OMGEVINGSVISIE

NOVEMBER 2022

ENSCHEDE

INHOUDSOPGAVE

LEESWIJZER 3

1.0 INLEIDING 4

1.1 Waarom deze verkenning? 4
1.2 Waarom een Omgevingsvisie? 4
1.3 Ontwerpend onderzoek 4
1.4 Wat willen we bereiken? 5
1.5 De bestaande stad 6
1.6 Participatie 6

INTERMEZZO VAN DE STADSBOUWMEESTER 7

2.0 UITGANGSPUNTEN 9

2.1 Uitgangspunten voor de toekomst 9
2.2 Ruimtelijk verhaal van de stad 10
2.3 Groei naar 170.000 inwoners 14
2.4 Ruimtelijke puzzel 16

3.0 NAAR VIER TOEKOMSTVERKENNINGEN 20

3.1 Radialenstad 22
3.2 Uitbreidende stad 26
3.3 Bronpuntenstad 30
3.4 Internationale Corridorstad 34

LEESWIJZER

BOUWSTEEN VOOR DE OMGEVINGSVISIE

Dit document is de uitkomst van een onderzoek naar de toekomst van de gemeente Enschede. We schetsen verschillende toekomstbeelden en benoemen de ruimtelijke gevolgen. Met de inzichten die we hiermee opdoen, werken we toe naar de Omgevingsvisie. Dit document is een bouwsteen voor de uiteindelijke visie en heeft geen bestuurlijke en juridische status.

WAT LEES JE HIER?

Het document bestaat uit drie hoofdstukken. Hieronder leggen we kort uit wat je in elk hoofdstuk leest. Als eerste geven we aan hoe we tot de verkenningen zijn gekomen. In hoofdstuk 2 zetten we uitgangspunten op een rij. We laten zien hoe we voortbouwen op bestaand beleid en gaan kort in op de ontwikkelingen die op ons afkomen. Wil je meer over de uitgangspunten weten, lees dan het document over de ruimtelijke ambitie voor Enschede in 2050. In hoofdstuk 3 komen de verkenningen aan bod. Het zijn vier denkbeeldige toekomsten voor de gemeente, gevisualiseerd in kaarten en toelichting in tekst.

INLEIDING

1.1 WAAROM DEZE VERKENNING?

Dit document is een ruimtelijke verkenning naar de groeiopgaven van Enschede. We beschrijven vier mogelijke ruimtelijke toekomsten voor de gemeente. Hiermee onderzoeken we hoe Enschede er over 20 tot 30 jaar uit kan zien. Door deze verkenningen te vergelijken, kunnen we zien welke keuzes we nu zouden moeten maken om de gewenste toekomst te bereiken. Ze zijn een hulpmiddel om over onze gewenste toekomst in gesprek te gaan en vervolgens voor de Omgevingsvisie de juiste richting te bepalen.
Met de Omgevingsvisie willen we richting geven aan de toekomst van de fysieke leefomgeving van Enschede. De omgevingsvisie gaat niet alleen over wat er gaat gebeuren, maar vooral ook waar en hoe. Uit de opstapeling van bestaand beleid, gecombineerd met de opgaven die op ons afkomen, ontstaat geen eenduidig (ruimtelijk) toekomstbeeld. Het huidige beleid kan onderlinge tegenstrijdigheden bevatten, doordat afwegingen sectoraal gemaakt zijn, zonder rekening te houden met kansen van gedeeld ruimtegebruik. Dat vraagt om een andere manier van kijken bij het invullen van de ruimteclaims van de verschillende beleidsvelden. De Omgevingsvisie brengt dit alles bij elkaar.

1.2 WAAROM EEN OMGEVINGSVISIE?

Enschede maakt een Omgevingsvisie om twee redenen. Ten eerste omdat elke gemeente in Nederland een Omgevingsvisie moet maken vanwege de komst van de nieuwe Omgevingswet. Ten tweede vanwege de behoefte aan een nieuwe visie op de fysieke leefomgeving van de gemeente.
De Omgevingsvisie zien wij als strategisch instrument waarmee inzicht en richting gegeven wordt aan de samenhang tussen alle aspecten die de fysieke leefomgeving beïnvloeden. Het begrip fysieke leefomgeving omvat alle elementen die de kwaliteit van de ruimte bepalen. Denk aan bouwwerken, infrastructuur, watersystemen, water, bodem, lucht, landschappen, natuur en cultureel erfgoed. Daarbij is het nodig integraal te werken en alle ambities uit de verschillende beleidssectoren mee te nemen en op elkaar af te stemmen.

1.3 ONTWERPEND ONDERZOEK

Het bij elkaar brengen van alle toekomstige ruimtevragen, betekent dat we integraal moeten werken. Om tot die integrale blik te komen, schetsen we aan de hand van vier toekomstbeelden hoe Enschede er uit zou kunnen zien als de opgaves (wat) op verschillende plekken (waar) en op een verschillende manier (hoe) ontwikkeld worden. Dat doen we dor ontwerpend onderzoek. Dat betekent dat we al ontwerpend, ontdekken wat handig is en wat niet. Zo komen we tot mogelijke, nog onbekende oplossingen. De 'wat als?-vraag' staat centraal: stel dat we bijvoorbeeld de woningopgave geheel binnen de bestaande stad willen realiseren, wat betekent dat dan voor de leefbaarheid van de

stad? En als we juist de extra woningen buiten de stad plaatsen, in uitbreidingslocaties, wat betekent dat dan voor het landelijke gebied?

De vier verkenningen zijn gebaseerd op stedelijke patronen die in Enschede al aanwezig zijn. Door deze patronen extreem aan te zetten en daarop voort te bouwen ontstaan vier sterk van elkaar verschillende toekomstbeelden. Je kunt ze zien als vier 'brillen' die je kunt opzetten om richting te bepalen. Ze maken inzichtelijk wat de effecten zijn van specifieke ruimtelijke keuzes.

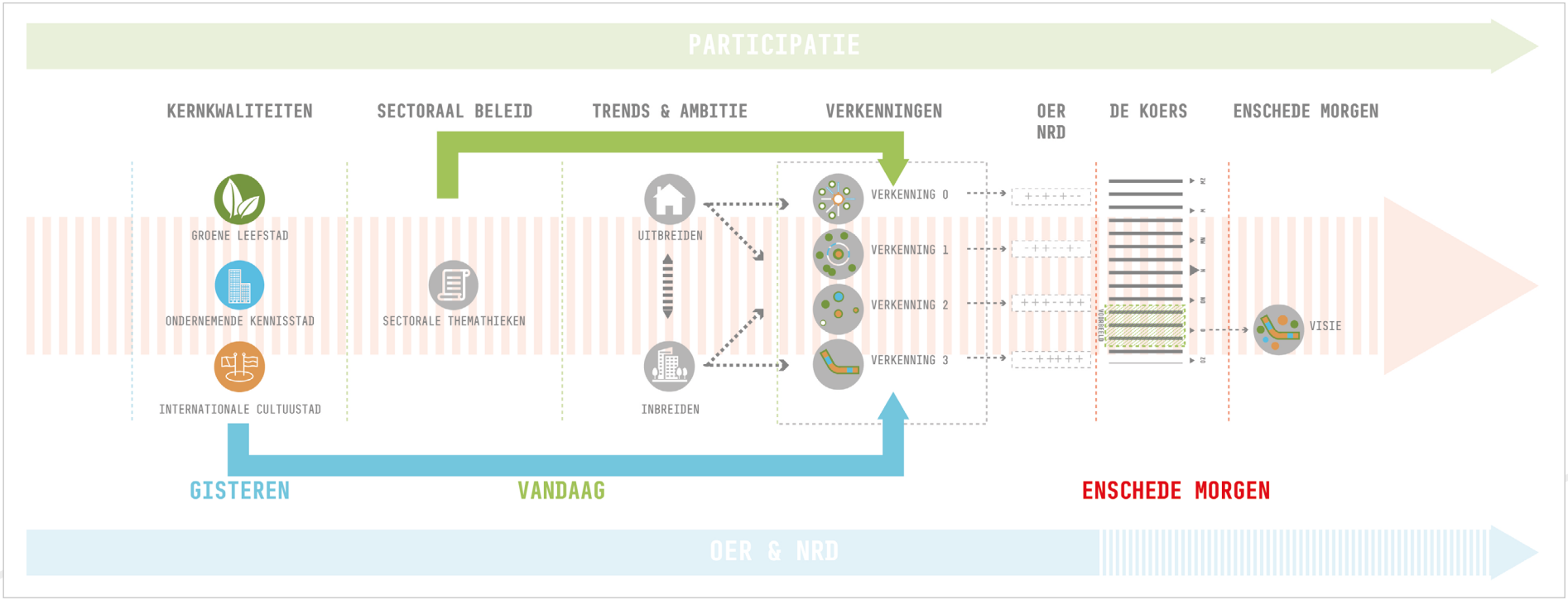
1.4 WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Deze vier verkenningen hebben tot doel om:

1. Het inzicht in de gevolgen van verschillende ruimtelijke keuzes te vergroten.
2. Via verbeelding van de verschillende toekomsten het gesprek op gang te brengen om zo tot de gewenste toekomst van Enschede te komen.

De toekomstverkenningen zijn nadrukkelijk geen plannen, maar onderzoeksrichtingen die ons helpen te beslissen hoe de Omgevingsvisie er straks uit moet zien.

PROCESSCHETS

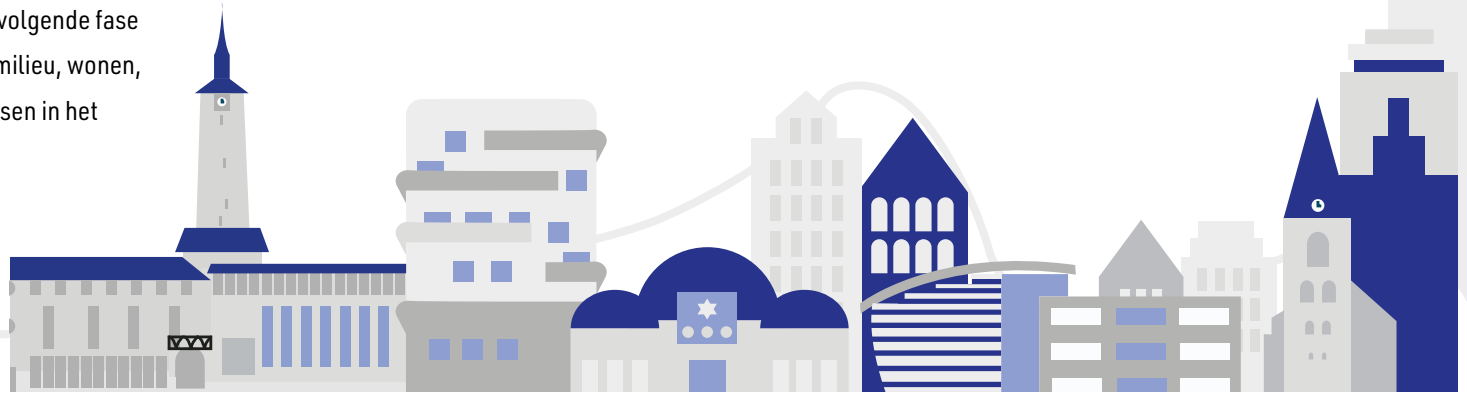
Ieder geschetst toekomstbeeld heeft zijn voor- en nadelen. Die brengen we hiermee in kaart, zodat we met elkaar kunnen beslissen welke aspecten uit de verkenningen waardevol zijn voor Enschede en onderdeel moeten zijn van de Omgevingsvisie. In de Omgevingsvisie leggen we uiteindelijk onze ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast.
Om de kansen en risico's van de verkenningen goed in beeld te krijgen, maken we een Omgevingseffectrapport (OER). De eerste stap die we zetten richting het OER is het maken van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD).
In het NRD is beschreven welke indicatoren onderzocht worden in het OER en met welke onderzoeksmethode.

1.5 DE BESTAANDE STAD

De groeiambities voor Enschede vragen om ruimte. We onderzoeken hoe en waar de groeiopgave van de gemeente een plek kan krijgen. Daarbij houden we natuurlijk rekening met de huidige bewoners en welke voorzieningen er nu al zijn in de stad. De verschillende verkenningen bevatten daarom ook slechts het deel van de stad waar we de groei mogelijk toevoegen. De andere delen laten we in deze verkenningen buiten beschouwing. Met de verkregen inzichten gaan we in de volgende fase de groeiopgaven en de opgaven omtrent klimaat/groen/milieu, wonen, economie, maatschappelijk, energie en mobiliteit toepassen in het uiteindelijke ruimtelijke toekomstbeeld op Enschede.

1.6 PARTICIPATIE

Deze Ruimtelijke Verkenningen visualiseren vier mogelijke ruimtelijke toekomsten voor Enschede. We hebben in het participatietraject bij inwoners opgehaald welke kwaliteiten van de stad zij koesteren en welke dromen zij hebben voor de stad in 2050. Die uitkomsten zijn meegenomen in de hier beschreven Ruimtelijke Verkenningen.
In de eerste helft van 2023 leggen we de verkenningen voor aan ketenpartners, maatschappelijke organisaties en betrokken inwoners en externe expertgroepen om feedback te krijgen. Tegelijk onderzoeken we de voors- en tegens van de verschillende toekomsten in een effectanalyse. Samen leidt dat tot duidelijkheid over de ingrediënten voor een integraal toekomstbeeld. Wanneer dat beeld zich heeft uitgekristalliseerd werken we het verder uit in gebiedsprofielen. Bij die uitwerking vragen we inwoners mee te denken.

VAN DE STADSBOUWMEESTER

DE GROENE, INNOVATIEVE HOOFDSTAD VAN TWENTE

Enschede staat midden in één van de grootste transities van het afgelopen eeuw. Naast de groei van de stad hebben we te maken met urgente en grote vraagstukken - die in rap tempo van abstractie en ver weg, tot voelbaar in onze dagelijkse leven gaat. We moeten energie anders maken en anders gebruiken, meer ruimte maken voor bomen en water zodat wij de droge, te warme zomers kunnen doorkomen en zorg dragen voor niet alleen de mensen van Enschede maar ook de dieren en planten. Iets vaker uit de auto stappen en op de fiets.

De uitdaging is om niet verlamd te raken door de uitdagingen en in een defensieve houding te schieten. Maar juist de Enschedese traditie voor veerkracht en innovatie uitdragen en samen naar nieuwe oplossingen kijken, die passen bij wie we zijn en een stap (of drie) naar de toekomst zetten.

Groen, innovatie en regionaal voorop lopen zijn niet alleen ambities voor de toekomst - het zijn traditionele kernwaarden die nauw verbonden zijn met de ziel van Enschede. En dus een solide fundament vormen voor ontwikkeling vanuit onze eigen identiteit.

GROEN ENSCHEDE

Het Twentse, kleinschalige landschap, gelegen op de stuwwal tussen besloten bossen en uitgestrekte heide. Dooraderd met kronkelige beken en stille zandpaden. Dat is de ondergrond waar wij op staan en die bijna elke Enschedeër als voornaamste kwaliteit van hier leven benoemt. Daarom moeten we dat landschap koesteren, beter ontsluiten en veerkrachtig maken. Zodat toekomstige generaties daar ook van kunnen genieten. Dat betekent verdichten binnen de bestaande stad, versterking van het bekensysteem, zowel binnen als buiten het stedelijke weefsel. Onze stadsparken vitaal houden en nieuwe stadsparken toevoegen aan de stenige binnenstad. Groene verbindingen creëren die zowel de fietser, voetganger als het dierenleven uitnodigen om zich te bewegen en te verblijven - en zo Enschede en al haar bewoners gezonder te maken. Een stadsbouwmeester hebben we al, laat ons nu als eerste stad van Nederland een landschapsmeester aanstellen, die overzicht houdt, verbindt en stem geeft aan dat prachtige Twentse landschap dat ons allen dierbaar is.

INNOVATIEF ENSCHEDE

Naast het landschap is de textielindustrie het fundament waarop het moderne Enschede is gebouwd. Het was een periode waarin enorme technologische sprongen vooruit werden gezet en die sporen heeft achtergelaten die je vandaag nog in alle hoeken van de gemeente tegenkomt: in de robuuste voormalige fabrieken (waar we nu werken, wonen, debatteren en les krijgen) of in de statige fabrikantenvilla's en lommerrijke landgoederen. In de arbeidersbuurten en stadsparken die door de Van Heeks en anderen zijn aangelegd. Later kwam daar de technische universiteit Twente bij, ontworpen als de eerste campus van Nederland.

Net als de stad groeit de universiteit nu en met haar ook de high-tech bedrijven op het Kennispark. Een innovatief Enschede betekent niet alleen de groei van de UT en van de tech-sector ondersteunen; het betekent ook verbeterde zichtbaarheid van de kennisontwikkeling in de stad. Saxion en ROC zitten al in de binnenstad, de broedplaatsen Connect-U en Performance Factory voegen nieuwe, stedelijke milieus toe aan Enschede. De zichtbaarheid versterken maakt creativiteit en innovatie een integraal onderdeel van de stad die we allemaal elke dag beleven. Door een sterkere profilering van onze bedrijventerreinen, door ruimte te maken voor gemengde woon/werkmilieus, studentenwoningen en onderzoeksplekken in de stad en een beleid in te voeren dat het experimenteren viert, houden we een positieve focus op de toekomst. Een toekomst die high-tech en maakindustrie verbindt, de internationale theoretisch opgeleide kenniswerker met de ambachtelijk geschoolde maker. Zodat Enschede een inclusieve stad wordt, waarin iedereen zich kan ontwikkelen.

HOOFDSTAD VAN TWENTE

Over drie jaar viert Enschede 700 jaar stadsrechten. Liggend op de landsgrens en ontstaan rond de Grote Markt, is de stad heel lang een plek voor handel en uitwisseling geweest. De middeleeuwse oorsprong is nog steeds voelbaar in de smalle, gebogen straatjes van ons centrum, Het Ei. Bijna alle gebouwen uit die tijd zijn verdwenen, door stadsbranden of bombardement. Maar elke keer heeft de stad de as uit de kleren geklopt en zichzelf herbouwd. Een stad gebouwd op stoom en strijd, wordt vaak gezegd. Die veerkracht zit in het DNA van de stad en heeft Enschede tot het kloppende, stedelijke hart van Twente gemaakt. Samen met Hengelo is Enschede nu al de vijfde stad van Nederland. Vanwege onze ligging aan de oostflank van het land, moeten we het in Twente wel voor een groot deel zelf doen; we kunnen niet van dezelfde agglomeratiekracht genieten als de steden in het westen. De groei van Enschede, en van het Twentse stedenverbond, moet een goed voorzieningenniveau garanderen en een sterkere, fijnere stad.

Hoofdstad van Twente zijn betekent niet alleen verdichting door het toevoegen van nieuwe woningen en werkplekken, maar ook bestaande buurten vitaal houden en nieuwe, stedelijke milieus toevoegen. Met ruimte voor experiment, ontdekking en verwondering. Voor cultuur, initiatief en vooral ontmoeting. Zodat we elkaar blijven tegenkomen in een vriendelijke, steeds meer bruisende stad.

Jessica Hammarlund Bergmann,
Stadsbouwmeester

UITGANGSPUNTEN

2.1 UITGANGSPUNTEN VOOR DE TOEKOMST

De vier toekomstbeelden zijn gebaseerd op verschillende uitgangspunten en producten die we in een eerdere fase maakten.
Dat zijn:

1. Het ruimtelijke verhaal van de stad en de structuur die daardoor is ontstaan. In de eerste helft van 2022 hebben we de identiteit van de gemeente onderzocht en in drie verhaallijnen en een kenmerken kaart samengevat.

2. De kwalitatieve groei van Enschede naar 170.000 inwoners en de daar bijbehorende ruimtevraag.

3. De ruimtelijke ambities die we onszelf als gemeente gesteld hebben. Die kunnen we op verschillende manieren bewerkstelligen. Dat zie je terug in de verkenningen.

2.2

RUIMTELIJK VERHAAL VAN ENSCHEDE

De culturele identiteit van Enschede vormt de basis voor de Omgevingsvisie van Enschede: als je weet wie je bent, kun je beter bepalen wie je wilt zijn. We hebben de identiteit van Enschede beschreven in drie verhaallijnen die zijn uitgewerkt in het document 'Ruimtelijk verhaal van Enschede' (2022).

GROENE LEEFSTAD

Enschede bestaat uit stad, dorpen en een prachtig buitengebied. Kenmerkend is de verhouding tussen deze drie. Slechts een derde van het grondgebied van Enschede is stedelijk gebied en ruim tweederde deel is landelijk gebied, grotendeels kleinschalig Twents landschap en landgoederen. Vergeleken met andere grote steden is dat een bijzonderheid die Enschede kenmerkt. Vooral de sterke relatie tussen stad en landschap valt op.

ONDERNEMENDE KENNISSTAD

De textielindustrie heeft Enschede gemaakt en gevormd. Van een provinciestadje veranderde Enschede in een rap tempo in een industriestad met een textielproductie van ongekende omvang. Spoorlijnen, de Singels, de haven, de radialen: hieromheen is de stad gegroeid. Dit is gebaseerd op de filosofie van de tuinstad: buurten en wijken met meestal grondgebonden woningen en eigen tuin. Ook ondernemerschap heeft Enschede sterk beïnvloed en deels ook gemaakt en gevormd tot de stad die het nu is.

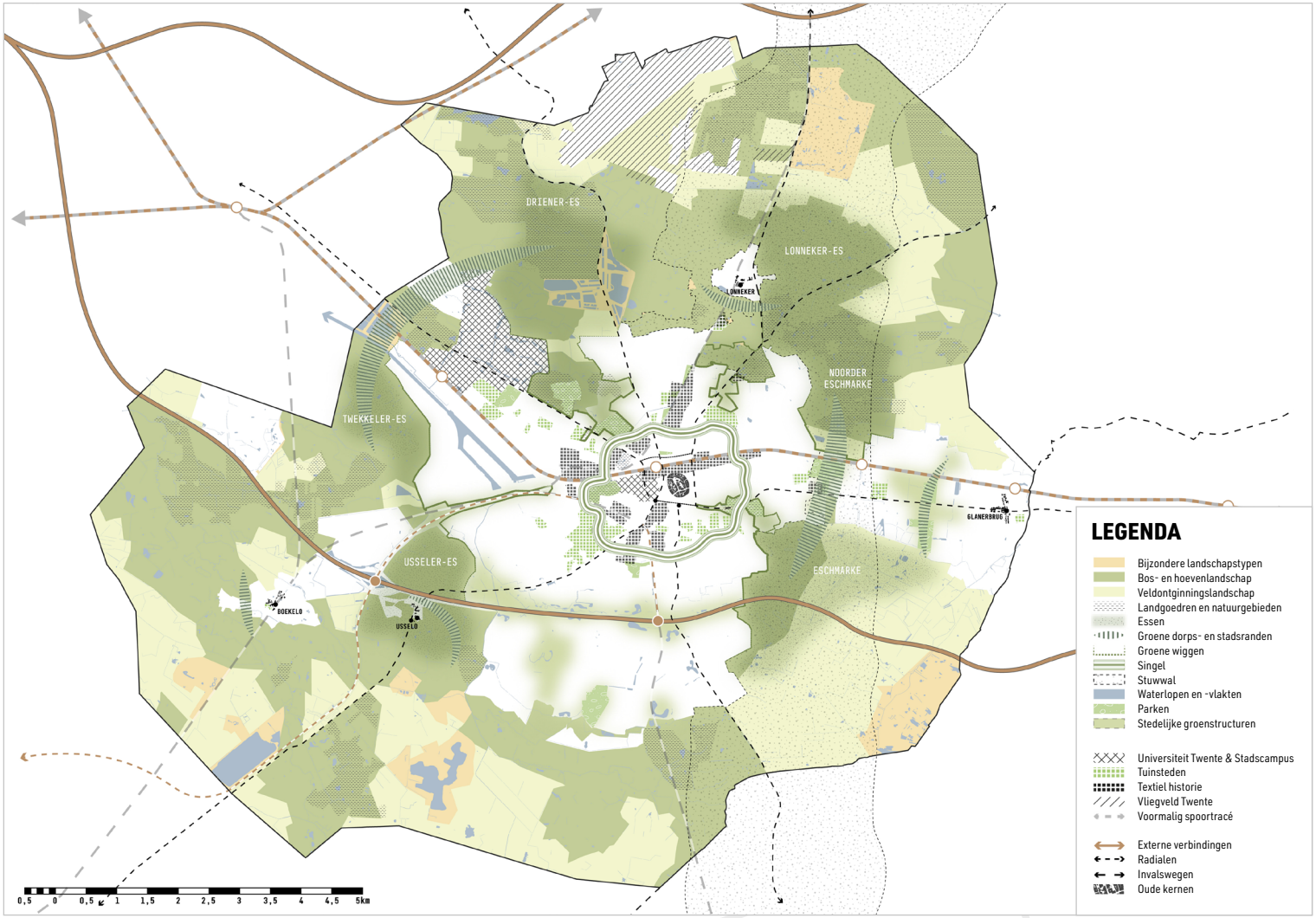

INTERNATIONALE CULTUURSTAD

De diversiteit van haar inwoners en de verscheidenheid van hun activiteiten bepaalt, zowel economisch als sociaal en cultureel, onze gemeente. Het zorgt voor de levendigheid en de bruisende binnenstad die van betekenis is voor een grote regio, die niet stopt bij de grens met Duitsland. De recente dynamiek in de stad speelt zich vooral af in deze verhaallijn, de steeds grotere opkomst van de internationale cultuurstad.

Deze verhaallijnen beschrijven de eigenheid van Enschede. Het gemeenschappelijke verleden zorgt voor grote verbondenheid van de stad met haar kwaliteiten. We nemen de identiteit mee in de verkenningen van de toekomst. Dit doen we om inzichten te krijgen wat we willen koesteren. De unieke kwaliteiten uit de verhaallijnen zijn vertaald naar de **Ruimtelijke Kenmerkenkaart**.

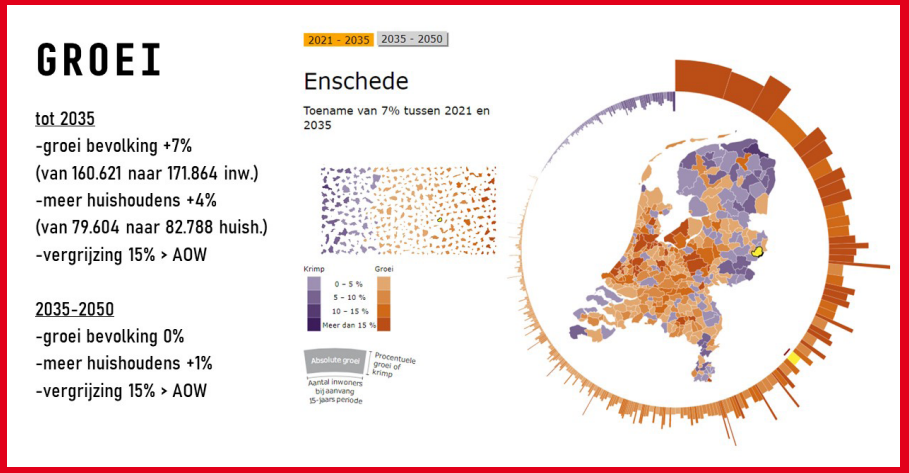
2.3

GROEI NAAR 170.000 INWONERS

Op dit moment heeft Enschede ruim 160.000 inwoners. In Twente is echter sprake van vergrijzing en bevolkingskrimp. Door immigratie en instroom van studenten, ligt dat in Enschede net wat anders. Volgens het CBS (juli 2022) groeit Enschede tot 2035 met ruim 6%. Dat is in lijn met de door de gemeenteraad vastgestelde ambitie dat Enschede verder groeit naar 170.000 inwoners in 2040. Hiervan is groeien met (internationale) talenten de belangrijkste component.

De groei van het aantal inwoners heeft niet alleen consequenties voor de woonopgave. Wanneer er extra woningen worden gebouwd, zijn er ook andere voorzieningen nodig. Denk ook aan investeringen in bijvoorbeeld groenvoorziening, energievoorziening, scholen, etc. Wat de groei van inwoners betekent voor de gemeente en hoe dat er ruimtelijk uit zou kunnen zien, onderzoeken we in de verkenningen.

De groei van de bevolking is op zichzelf al groot, maar de dynamiek die eronder ligt, is nog veel groter. De afgelopen decennia was individualisering de trend, minder aandacht is er geweest voor het behoud van gemeenschapsgevoel. De komende decennia willen we weer meer aandacht geven aan de sociale samenhang van de stad. De sociale aspecten van de ruimtelijke keuzes hebben we daarom meegenomen in de beschrijving van de toekomstbeelden.

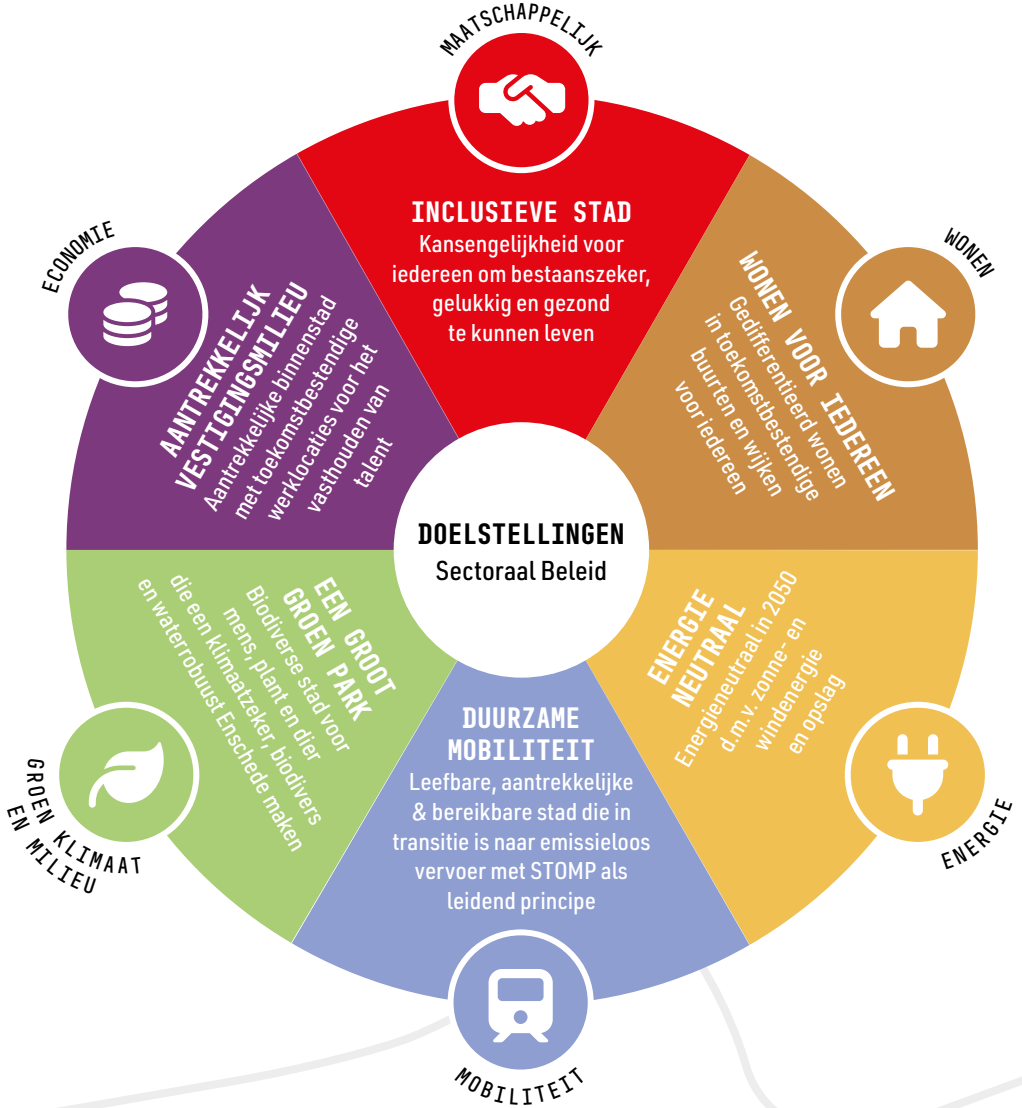

Bron: regionale bevolkings- en huishoudensprognose, PBL/CBS 2022

2.4

RUIMTELIJKE PUZZEL

In het document "Ruimtelijke Ambitie Enschede 2050" hebben we alle beleidsambities voor de fysieke leefomgeving beschreven. Omdat de Omgevingsvisie meer is dan een optelsom van ambities, komen we in de fysieke leefomgeving dilemma's tegen. Alles stapelen of alles behouden en tegelijkertijd willen groeien, dat past niet meer. We moeten keuzes maken, richting bepalen en focus aanbrengen. Alleen zo kunnen we ruimte creëren voor het oplossen van de maatschappelijke opgaven.
De ambities hebben we verbeeld in de **Schijf van zes**.

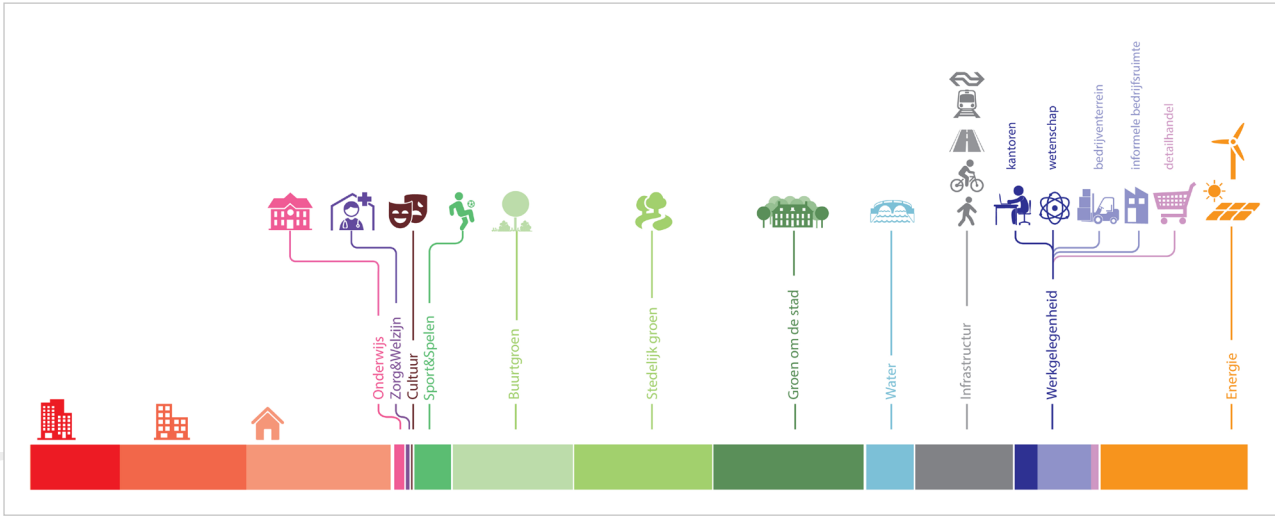
In de verkenningen houden we rekening met de ruimtevraag die in beeld is gebracht. Op basis van vastgesteld beleid laten zich twee soorten ruimtevragen onderscheiden. De ruimte die nodig is om de opgaven in de bestaande stad op te lossen en de ruimte die nodig om te gaan groeien naar 170.000 inwoners. De ruimtevraag vanuit de taartpunten 'een groot park Enschede', 'energieneutraal', 'duurzame mobiliteit' en 'inclusieve stad' uit de Schijf van zes is exclusief de ruimte die extra groei van de stad vraagt ten aanzien van deze opgaven.

De gemeente Utrecht heeft hiervoor een barcode ontwikkeld. Deze gebruiken we als inspiratiebron. Het maken van een visie gebaseerd op vooral de hoofdfuncties als wonen, werken en verkeer is niet meer van deze tijd. Als je kwalitatief wilt groeien, moet het meteen goed zijn en moet je groen en blauw mee ontwikkelen. Groen en blauw staat synoniem voor de klimaatopgaven, vergroening, hitte, droogte en aan de andere kant wateroverlast.

RUIMTEVRAAG INTEGRALE GROEI UTRECHT

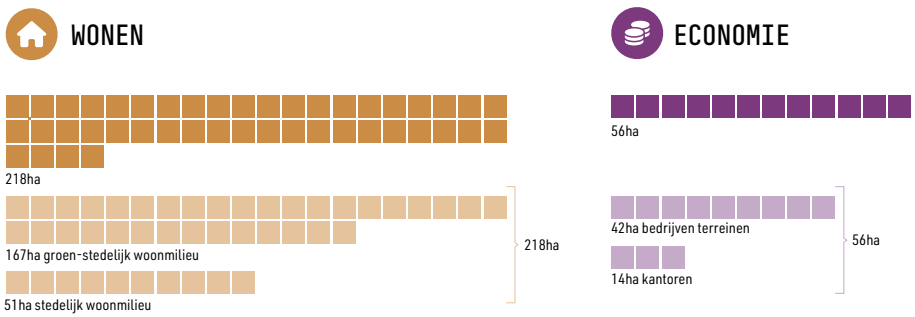
De Utrechtse barcode laat zien dat de groei gepaard gaat met een toename in alle sectoren. Dit betekent dat er een aanvullende integrale ruimtevraag ligt als je de groei in wonen en werken weet aan te geven. In de barcode zie je dat er ruim twee keer zo veel ruimte nodig is dan het wonen en werken zelf vragen aan ruimte.

In Enschede is de stedelijkheid van een andere orde dan in Utrecht en zal de druk op de andere sectoren minder groot uitvallen. Deze ruimtevraag zit deels al in onze ruimtevraag van wonen en werken omdat deze getallen geen netto ruimtevragen zijn. Maar het laat wel zie hoe groot de integrale ruimtevraag is om te groeien naar 170.000 inwoners.

De barcode van Utrecht laat zien dat de toename aan woningen en bedrijven ongeveer gelijk opgaat met een toename aan groen-blauwe ruimte die nodig is. De groene ambitie om een groot park Enschede te ontwikkelen, is fors. De ruimtevraag is indicatief aangegeven met ruim 355 ha voor groen-blauw. We kunnen er dus van uitgaan dat de ruimtevragen om te groeien in inwoneraantal en qua aantal banen een flinke toename aan ruimte ten behoeve van extra groen en blauw met zich meebrengt. Daarnaast moeten we niet vergeten dat ook voorzieningen en sociale aspecten als sporten om ruimte vragen.

In de volgende fase, als we de groei met de ruimtelijke ambities in de bestaande stad integreren, gaan we nader in op deze ruimtevragen.

RUIMTE VOOR GROEI 'WONEN VOOR IEDEREEN'

In deze verkenningen houden we rekening met 'adaptief programmeren' en een verdere groeipotentie binnen de gemeente. Met de kennis van nu houden we in deze verkenning rekening met 9.300 nieuwe woningen. Op basis van de huidige inzichten hebben we de 9.300 woningen verdeeld in 55% stedelijk wonen en 45% groenstedelijk wonen. Dat resulteert in 51 hectare voor stedelijk wonen (dichtheid van 100 woningen per hectare) en 167 hectare voor groenstedelijk wonen(dichtheid van 25 woningen per hectare). In totaal is dat 218 ha voor extra woningen. De groeiende populariteit van Enschede vertaalt zich ook in een sterk toenemende behoefte aan studenteneenheden. Een eerste indicatie gaat uit van 3.000 eenheden extra. Deze aantallen zijn echter nog te indicatief om ze nu mee te nemen in de verkenningen.

RUIMTE VOOR GROEI 'AANTREKKELIJKE VESTIGINGSMILIEUS'

De groei naar 170.000 inwoners brengt ook een stijgende behoefte aan banen met zich mee. Het aantrekken van talent met een aantrekkelijk aanbod aan woonmilieus en de beschikbaarheid en bereikbaarheid van banen gaan hand in hand. We hebben 10.000 extra banen nodig. De groei in banen geldt vooral voor hoger opgeleiden. Op basis van de huidige inzichten resulteert dit in een ruimtelijke behoefte van 42 hectare voor extensieve bedrijventerreinen en ruim 14 hectare voor kantoorpanden.

PUZZELEN MET DICHTHEID EN FUNCTIEMENGING

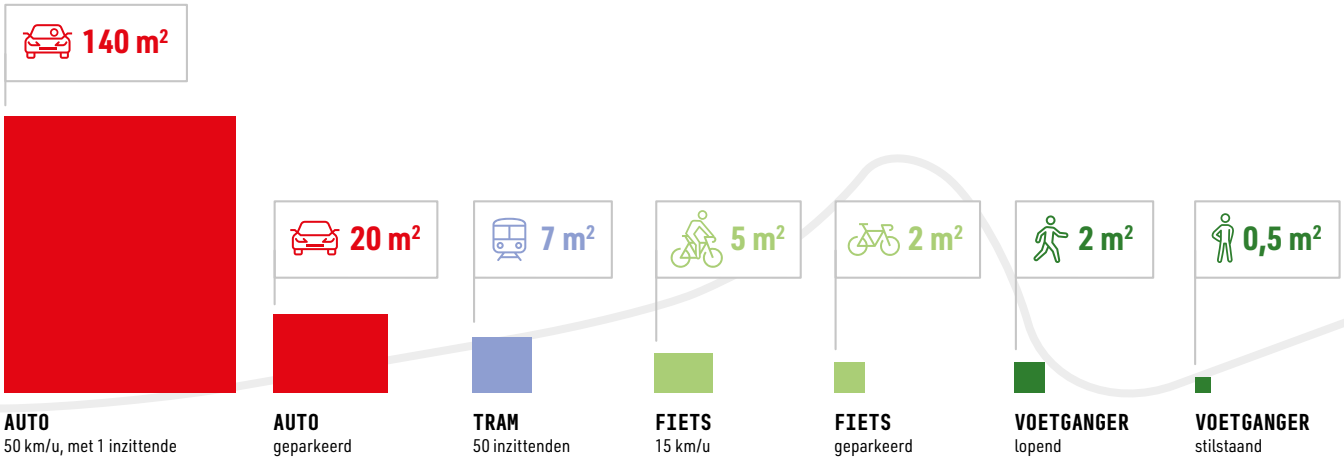
De huidige manier van ruimtegebruik in de gemeente heeft zijn grenzen bereikt, we moeten scherpere keuzes gaan maken. De meeste plekken in de stad en in het landelijk gebieden hebben een functie. We hebben weinig braakliggende terreinen.
Hoe we deze ruimtelijke puzzel het best kunnen oplossen, onderzoeken we met deze verkenningen. Door te variëren in stedelijk gemengde of groen-stedelijke, monofunctionele woonmilieus en extensieve, monofunctionele werkgebieden of geïntensiveerde, gemengde werkgebieden, leggen we de ruimtelijke puzzel in de verschillende verkenningen steeds anders.

Er zijn veel voorbeelden van hoe ruimte anders gebruikt kan worden. De auto neemt bijvoorbeeld heel veel ruimte in, die we - als er genoeg vervoersalternatieven zijn - op een andere manier kunnen invullen. En door in hoge dichtheden te bouwen kunnen we veel efficiënter met de beschikbare ruimte omgaan. Door functies niet monofunctioneel, maar gemend te ontwikkelen, kunnen we optimaler met de schaarse ruimte omgaan.

De afgelopen jaren zijn veel onderzoeken verricht hoe we in Nederland efficiënter met de ruimte kunnen omgaan. Een korte weergave van de publicaties die we als inspiratie in deze verkenningen hebben gebruikt, geven we aan het einde van dit document weer.

Een simpele vergelijking van twee bouwplannen in de stad laat het enorme verschil in ruimtebeslag van verschillende opgaven zien. Kop Boulevard in een centrumstedelijke setting en Eschmarkerveld in een groenstedelijke setting. Het gaat in beide projecten om woningaantallen tussen de 600 en 700 woningen. Dit soort keuzes onderzoeken we in de vier toekomstbeelden, die in het volgende hoofdstuk worden toegelicht.

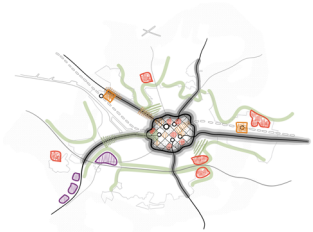
NAAR VIER TOEKOMSTVERKENNINGEN

In dit hoofdstuk presenteren wij in vier verschillende denkrichtingen hoe en waar we de groei van Enschede kunnen inpassen. Dit noemen we verkenningen. De verkenningen zijn bedoeld om het denken over de ruimtelijke opgaven in beeld te brengen. De verkenningen zijn geen alternatieven die één op één gekozen kunnen worden. Ze laten zien welke ruimtelijke impact keuzes hebben op de toekomstige stadsplattegrond van Enschede.

In de verkenningen spelen we met de manier waarop we de ambitie tot groei vormgeven. Door uitbreiding van het stedelijk gebied of juist door ruimte te zoeken binnen het bestaande stedelijke gebied. Dit laatste kan je doen door een gebied te verdichten of te transformeren. Bij verdichten zoeken we de ruimte met behoud van de bestaande structuur van een gebied. Bij transformeren is de integrale opgave groot. Het verschil tussen het gewenste en het bestaande leefmilieu is zo groot dat we gebieden laten veranderen naar een nieuw leefmilieu.

Elke verkenning wordt steeds in beeld gebracht door een conceptuele tekening. We beschrijven de kenmerken in een toelichtende tekst aan de hand van de belangrijkste thema's van die verkenning. Per verkenning is ook een kaart opgenomen met een concretere verbeelding van het concept. Tot slot is er een mengpaneel opgenomen waarin te zien is wat de keuzes betekenen op het gebied van groen en klimaat, wonen, werken, sociaal, mobiliteit en energie. Al deze middelen hebben als doel om het gesprek op gang te brengen over de meest gewenste toekomst van Enschede.

RADIALENSTAD

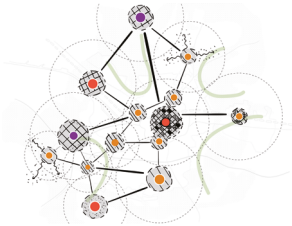
In deze verkenning kijken we hoe de stad eruit ziet over 30 jaar als we de huidige ruimtelijke ontwikkelingskoers blijven volgen.

UITBREIDENDE STAD

In deze verkenning kiezen we voor een traditionele groei van de stad en de dorpen met beperkte sturing vanuit ruimtelijk beleid.

BRONPUNTENSTAD

In deze verkenning kiezen we voor een meerkernige aanpak waarbij de stad niet langer één centrum heeft, maar er meerdere zogenaamde bronpunten zijn.

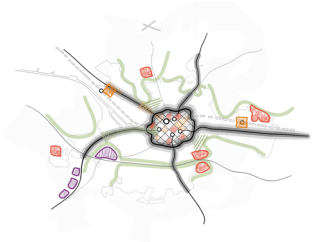
INTERNATIONALE CORRIDORSTAD

In deze verkenning kiezen we voor maximale verdichting langs het spoor, waarbij verschillende vervoersknooppunten verder worden ontwikkeld.

DE RUIMTELIJKE PUZZEL

RADIALENSTAD

WONEN VOOR IEDEREEN

Binnen de toekomstverkenning Radialenstad is het wonen verdeeld in 45% groenstedelijk wonen in een dichtheid van 25 woningen per hectare en 55% centrumstedelijk wonen in een dichtheid van 100 woningen per hectare. Dit komt neer op in totaal 218 hectare: 167 hectare groenstedelijk en 51 hectare centrumstedelijk.

AANTREKKELIJK VESTIGINGSMILIEU

De Radialenstad bouwt voort op een economie zoals Enschede die al kent. Dit betekent dat er langs de radialen plek wordt gezocht voor kantoren en bedrijventerreinen. De ruimtelijke behoefte is 42 hectare voor extensieve bedrijventerreinen en 14 hectare voor intensief gebruikte kantoorpanden.

UITBREIDENDE STAD

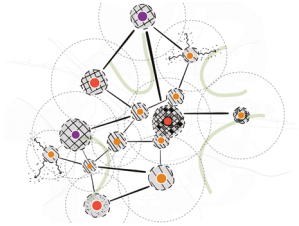
WONEN VOOR IEDEREEN

In de uitbreidende stad maken we vooral groenstedelijke woonmilieus. Om de gewenste woning aantallen te halen is ruim 300 hectare grond nodig. Een klein deel van de woningen bouwen we in een centrumstedelijke setting. Hiervoor is ongeveer 10 hectare ruimte nodig.

AANTREKKELIJK VESTIGINGSMILIEU

De uitbreidende stad bouwt voort op een economie zoals Enschede die al kent en vraagt expliciet meer ruimte. Dit betekent dat er nieuwe grote plekken worden gezocht voor kantoren en bedrijventerreinen. De ruimtelijke behoefte is 42 hectare voor extensieve bedrijventerreinen en 14 hectare voor kantoorpanden.

BRONPUNTENSTAD

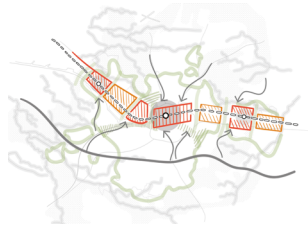
WONEN VOOR IEDEREEN

Wonen in de bronpuntenstad kan zowel in een groenstedelijk milieu als in een centrumstedelijk milieu. Voor groenstedelijke milieus reserveren we rond de 40 hectare. De centrumstedelijke milieus liggen in dorpskernen, wijkcentra en het centrum van Enschede. De dichtheid varieert, omdat het woonmilieu aansluiting zoekt bij de directe omgeving, waardoor er veel variatie in het woningaanbod ontstaat. Hiervoor is 69 hectare nodig.

AANTREKKELIJK VESTIGINGSMILIEU

De bronpuntenstad bouwt door op een lokale economie die karakteristiek is en expliciet herkenbaar is door de identiteit van de plek. Dit betekent dat het lokale karakter herkenbaar moet zijn in de economische activiteiten en dat er onderling gemengd kan worden. Het mengen van economische behoeften levert dan extra ruimte winst op. De ruimtelijke behoefte is 32 hectare voor extensieve bedrijventerreinen en 21 hectare voor kantoorpanden en het mengen van functies.

INTERNATIONALE CORRIDORSTAD

WONEN VOOR IEDEREEN

In de Internationale Corridorstad ligt de nadruk op het centrumstedelijke woonmilieu in centrumgebieden langs de spoorzone Hengelo-Enschede. Er is 70 hectare aan ruimte nodig om in een dichtheid van 100 tot 140 woningen per hectare nieuwe stedelijke milieus toe te voegen in Enschede. Deze dichtheid vraagt om nieuwe vormen van mobiliteit en economie. We bouwen ook nog groenstedelijke woonmilieus, maar heel minimaal. In deze verkenning reserveren we daar vijf hectare voor.

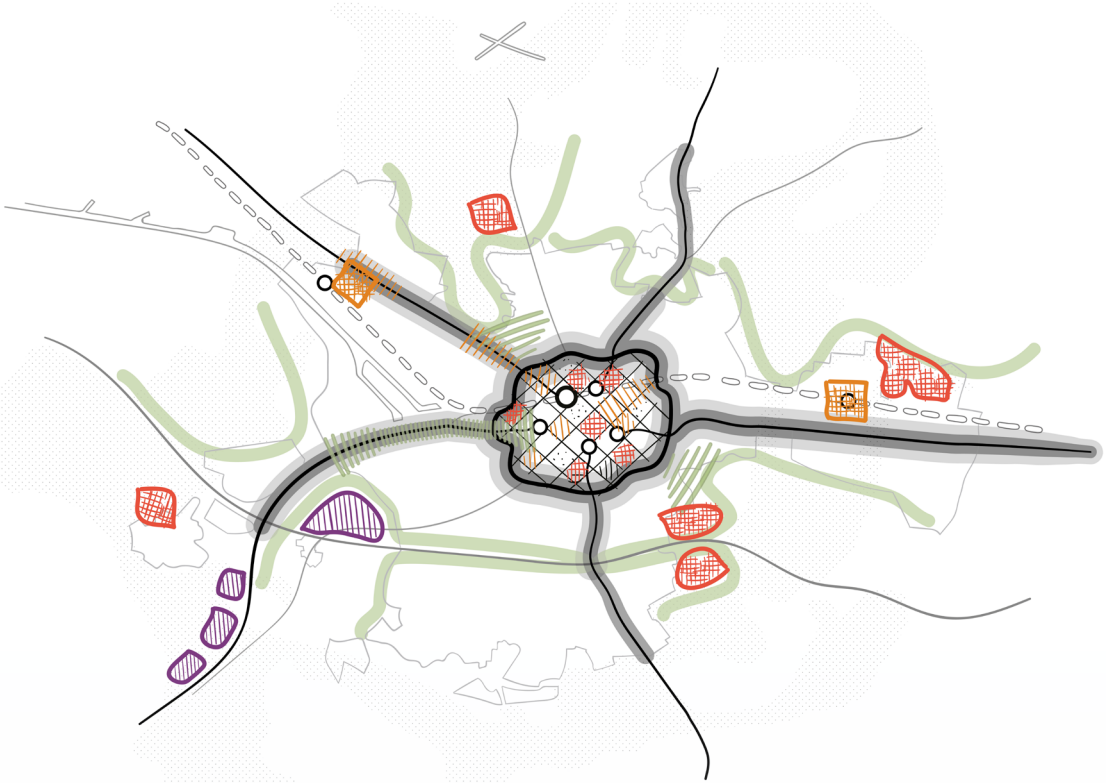
AANTREKKELIJK VESTIGINGSMILIEU

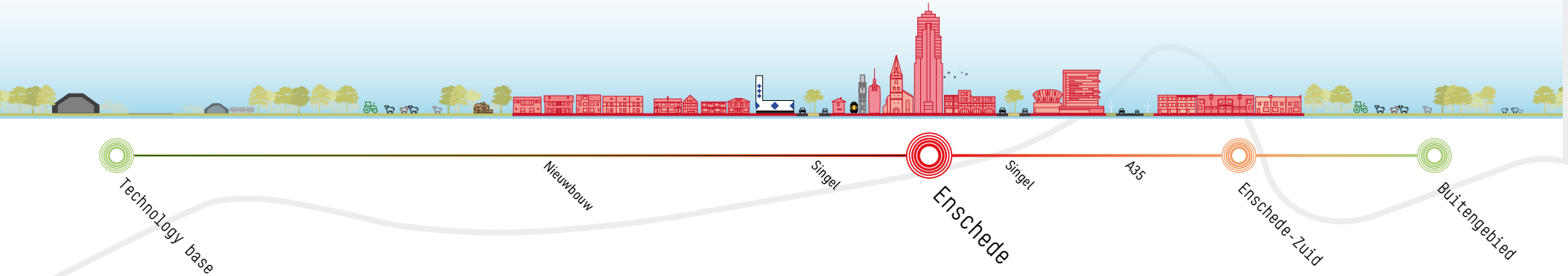
De Internationale Corridorstad heeft een diverse economie waar functiemenging een noodzaak is. Commerciële plinten worden gekoppeld aan het huisvesten van 10.000 inwoners. De ruimtelijke behoefte is 15 hectare voor extensieve bedrijventerreinen en 21 hectare voor intensief gebruikte kantoorpanden en het mengen van functies.

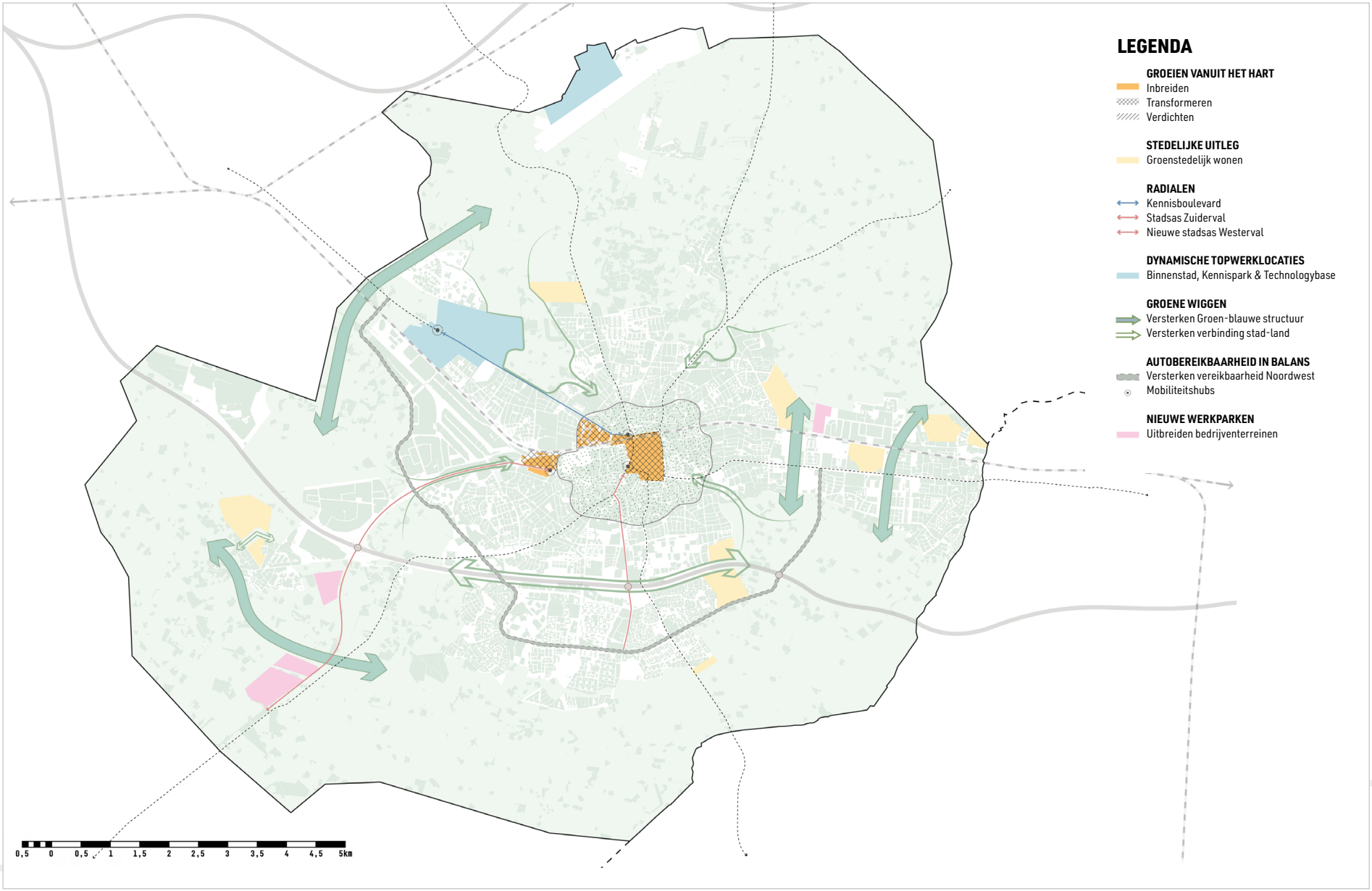
3.1

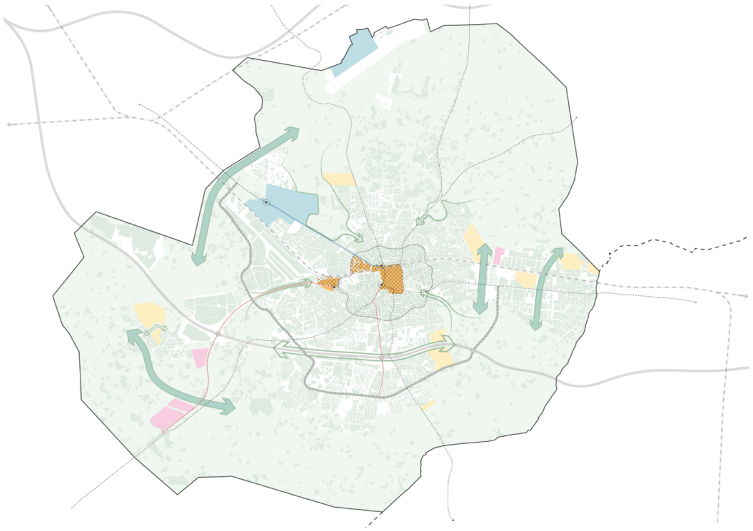
RADIALENSTAD

De huidige manier van ontwikkelen van de stad is grotendeels gebaseerd op groei vanuit het hart. De groei wordt geconcentreerd in en rond de binnenstad, en op een aantal andere plekken in het binnensingelgebied. Verder spelen de radialen een belangrijke rol. Langs de uitvalswegen vindt verstedelijking plaats. Denk hierbij aan de ontwikkelingen langs de Zuiderval of de nieuwe appartementen en kennisbedrijven die de afgelopen jaren langs de Hengelosestraat zijn gebouwd. In deze verkenning kijken we hoe de stad eruit ziet als we deze ruimtelijke ontwikkeling blijven volgen. Waar kan de groei naar 170.000 inwoners worden opgevangen, en wat betekent dit voor thema's als mobiliteit en landelijk gebied?

LEGENDA
GROEIEN VANUIT HET HART
Inbreiden
Transformeren
Verdichten
STEDELIJKE UITLEG
Groenstedelijk wonen
RADIALEN
Kennisboulevard
Stadsas Zuiderval
Nieuwe stadsas Westerval
DYNAMISCHE TOPWERKLOCATIES
Binnenstad, Kennispark & Technologybase
GROENE WIGGEN
Versterken Groen-blauwe structuur
Versterken verbinding stad-land
AUTOBEREIKBAARHEID IN BALANS
Versterken vereikbaarheid Noordwest
Mobiliteitshubs
NIEUWE WERKPARKEN
Uitbreiden bedrijventerreinen
0,5 0 0,5 1 1,5 2 2,5 3 3,5 4 4,5 5km

LEGENDA RADIALENSTAD

GROEIEN VANUIT HET HART
- Inbreiden
- Transformeren
- Verdichten

STEDELIJKE UITLEG
- Groenstedelijk wonen

RADIALEN
- Kennisboulevard
- Stadsas Zuiderval
- Nieuwe stadsas Westerval

DYNAMISCHE TOPWERKLOCATIES
- Binnenstad, Kennispark & Technologybase

GROENE WIGGEN
- Versterken Groen-blauwe structuur
- Versterken verbinding stad-land

AUTOBEREIKBAARHEID IN BALANS
- Versterken vereikbaarheid Noordwest
- Mobiliteitshubs

NIEUWE WERKPARKEN
- Uitbreiden bedrijventerreinen

GROEIEN VANUIT HET HART

We ontwikkelen nieuwe stedelijkheid in het Centrumkwadraat. Daarvoor bieden we een nieuwe centrumstedelijke woon- en werkomgeving met een dynamische openbare ruimte. De vergroening en het toevoegen van een parkachtige omgeving laten we plaats vinden in transformatiegebieden. Dat gaat om verdere ontwikkeling langs het spoor en in de richting van de haven. Gebieden als Schuttersveld, Rigtersbleek en de Kop Westerval transformeren we. Het versterken van groen-blauwe netwerken biedt kansen voor nieuwe structuren en groene openbare ruimte. We streven in Centrumkwadraat en de transformatiegebieden naar een hogere functiemenging. Dit betekent veel meer verschillende mensen binnen hetzelfde gebied. Daardoor ontstaat ruimte voor nieuwe mobiliteitsconcepten. Er wordt in deze gebieden niet alleen gewoond, maar ook gewerkt. Met het stimuleren van centrumstedelijke woonmilieus (>100 wo/ha) kunnen we werken aan de doelen die we onszelf gesteld hebben. We trekken er het talent mee aan dat we graag in de stad houden en dit doen we door ze een aantrekkelijk woonmilieu te bieden. We ondersteunen hiermee de voorzieningen in het bruisende hart van Enschede. In de overige gebieden binnen de singels zetten we niet in op een substantiële verdichting. Hier geven we prioriteit aan de vergroening met een daarbij passende verdichting die niet tot een andere ruimtelijke setting leidt. Met aantrekkelijke, groene openbare ruimtes vergroten we de ontmoetingskansen.

RADIALEN

Langs drie stedelijke assen versterken we de stedelijkheid van Enschede verder. Hier streven we naar wonen en werken in hogere dichtheden met functiemening. De Hengelosestraat is de Kennisboulevard tussen de binnenstad en het Kennispark Twente en de Universiteit Twente (UT). De doorontwikkeling van technologie en innovatie samen met culturele dynamiek komen hier tot uitdrukking. De Zuiderval is de grote invalsweg vanuit de A35 die ook het centrum met de zuidwijken verbindt. Hier vestigen zich nog meer toonaangevende bedrijven en komt moderne stedelijkheid tot uitdrukking. De Westerval is het verlengstuk van de N18 en de drukste invalsweg van Enschede. Hier laten we het groen tot diep in de stad doorlopen en maken we een nieuwe stedelijk as over de Parkweg tot aan de nieuwe stationsomgeving.

DYNAMISCHE TOPWERKLOCATIES

Kennispark Twente en Technology Base zijn de economische hotspots. Beide gebieden ontwikkelen we als campussen, een ieder uitgaand van zijn eigen kwaliteit. De uitstraling van de campus van de UT is het beeld dat we in heel Kennispark Twente willen door ontwikkelen. Met de aanhechting van het B&S Park en de versterking van de innovatiecampus door functiemenging en verdichting ontstaat het Kennispark Twente. Op Technology Base zetten we de voormalige militaire setting in als uniek selling point voor een innoverende werkomgeving in het landschap.

STEDELIJKE UITLEG

De vraag naar groenstedelijk wonen en de extra ruimte voor bedrijfskavels kunnen we niet in de bestaande stad vinden. Voor de economische groei hebben we meer bedrijfskavels nodig. Deze ruimte is ook nodig groeiende bedrijven te kunnen blijven faciliteren en om ingrepen te kunnen doen in bestaande bedrijventerreinen waardoor de kwaliteit verbetert.

Vooral de klimaatvraagstukken en onze groenambities zorgen ervoor dat we de vraag naar groenstedelijk wonen aan de rand van de stad zoeken. Op meerdere plekken voegen we woonbuurten van beperkte omvang toe.

GROENE WIGGEN

Enschede kan groener. We koesteren het bestaande groen en maken dit nog aantrekkelijker voor onze inwoners. We leggen ontbrekende schakels aan tussen de wiggen en parken in de stad en maken meer verbindingen naar het groen buiten de stad.

Deze groenstructuur koppelen we nog meer met wandel- of fietsroutes. Met een goede verdeling tussen de gebouwde omgeving en groen, zorgen we voor balans tussen rust en reuring. Daar waar we de stad uitbreiden, versterken we de verbindingen tussen stad en land. Aan de westkant van Enschede wordt de Westerval herontwikkeld, zodat ook hier een wig verder de stad in loopt. De locaties voor uitbreidingen ten behoeve van wonen en werken zijn voorzien op plekken die ervoor zorgen dat we de belangrijke groen-blauwe netwerken kunnen blijven versterken.

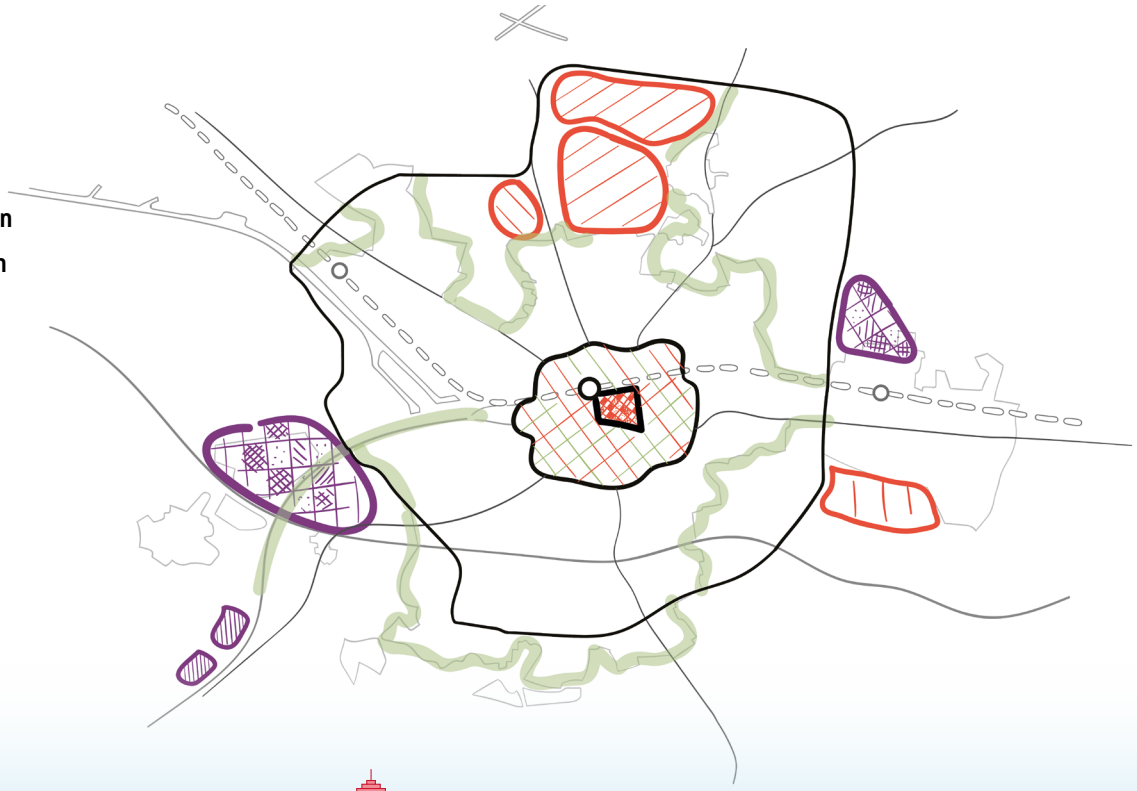
AUTOBEREIKBAARHEID IN BALANS

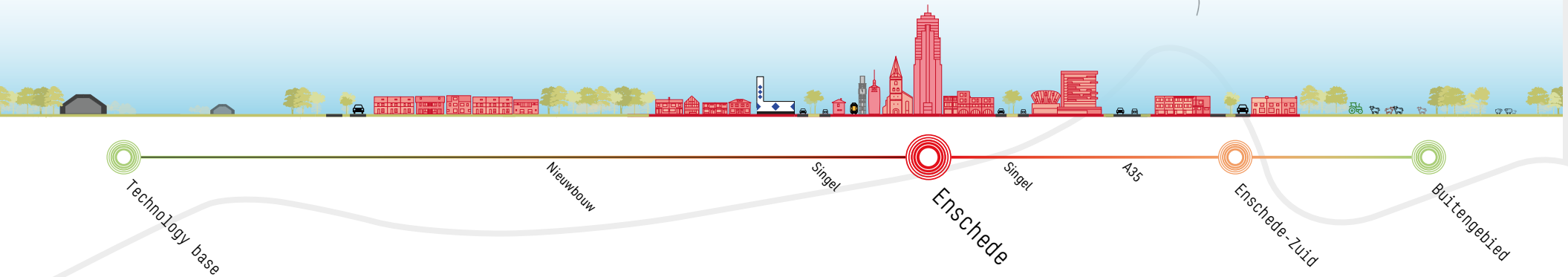
Terwijl we in de transformatiegebieden naar een mobiliteitstransitie streven, versterken we de autobereikbaarheid van de belangrijke centrumvoorzieningen en het centrum zelf. Dit willen we in goede balans houden. De stadsassen en radialen brengen de automobilist tot in het binnensingelgebied. Parkeren gebeurt daar in grote parkeergarages aan het einde van de radialen. Naast voorzieningen voor autogebruik nodigen we ook uit tot het gebruik van fiets en OV. Dit doen we door het fietsnetwerk op te waarderen en te investeren in regionale en (inter)nationale OV-verbindingen. De regionale verbondenheid is daarmee bovengemiddeld en de meeste voorzieningen en banen zijn zo goed bereikbaar. Om de balans tussen langzaam verkeer en de auto verder te versterken, zetten we in op een maatregel aan de rand van de stad. Door de Oostweg te verbinden met de Zuid Eschmarkerrondweg ontstaat een halve tweede ring tussen de Eschmarke en het Kennispark via Enschede Zuid. We bieden hiermee een beter alternatief voor intern, vooral werk gerelateerd autoverkeer. Dit verkeer hoeft dan niet meer dwars door het centrum te rijden.

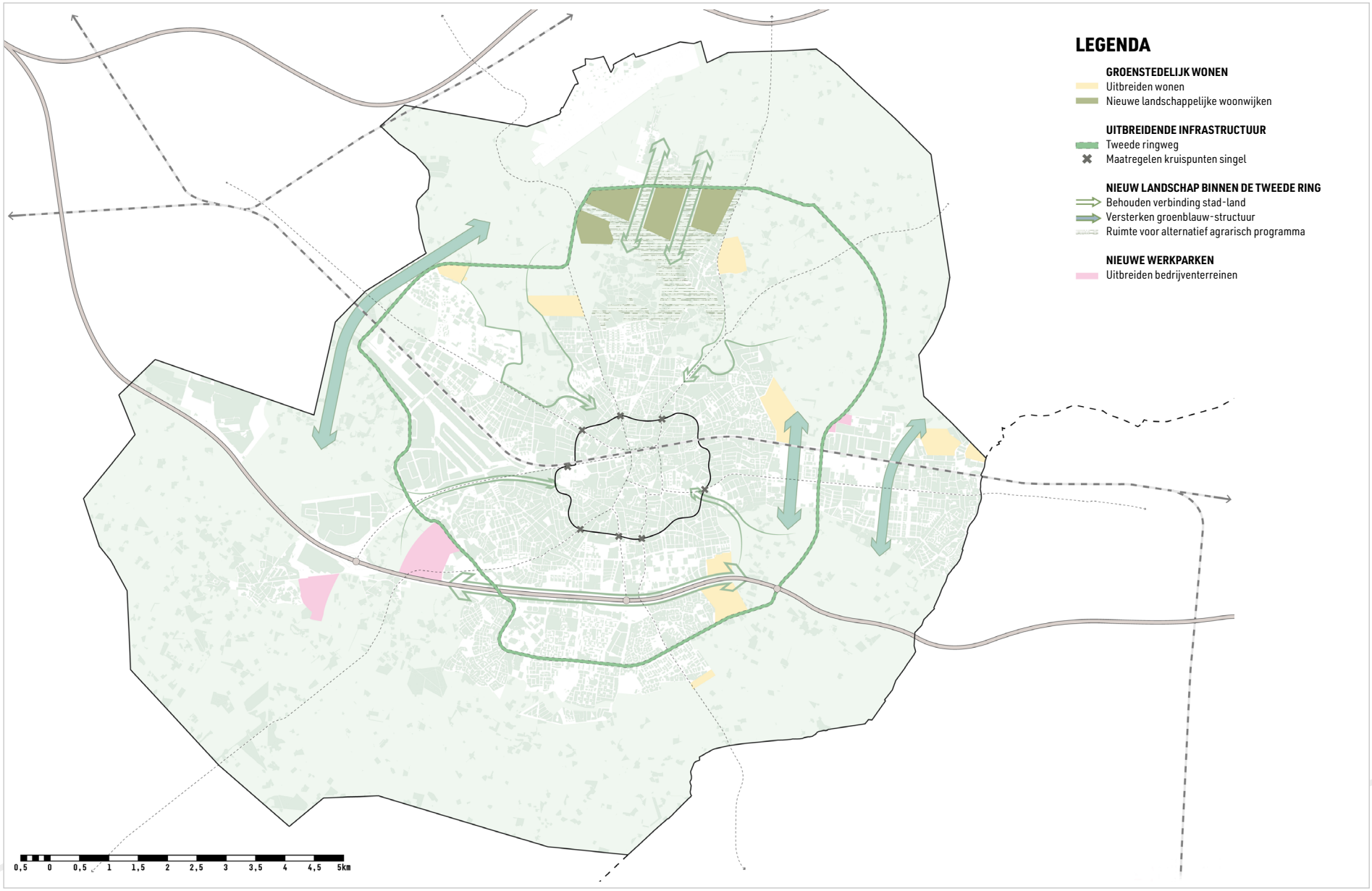
3.2

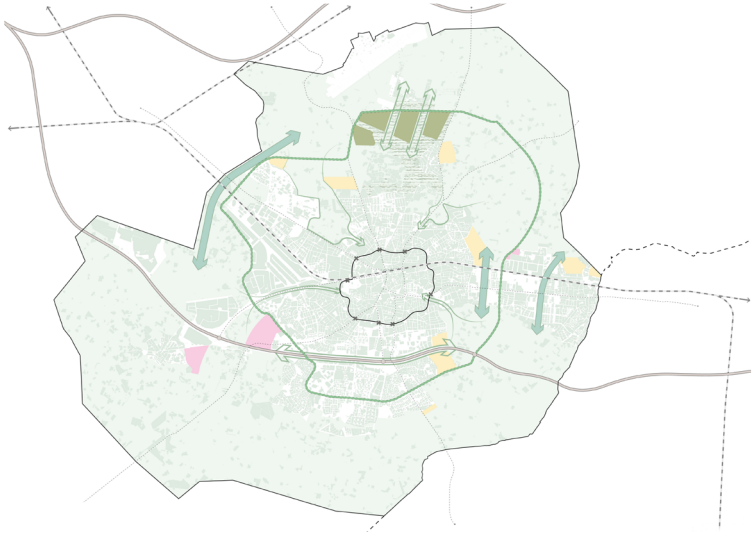
UITBREIDENDE STAD

Stadsuitbreidingen zijn van alle tijden. In het verleden is Enschede planmatig uitgebreid. De afgelopen 25 jaar is er terughoudender met uitbreidingen omgegaan. Alleen als er geen ruimte in de stad beschikbaar was, hebben we gebouwd in landelijk gebied. De roep om uitbreiding wordt echter steeds groter. Hier worden vaak concrete locaties aan gekoppeld. Niet alleen voor wonen en werken wordt buiten de stad gekeken, maar ook voor infrastructuur om de bestaande wegen te ontlasten. Wat gebeurt er als we alle ruimte voor de groei zoeken buiten de stad? Deze verkenning laat zien hoe dit eruit ziet.

LEGENDA
GROENSTEDELIJK WONEN
Uitbreiden wonen
Nieuwe landschappelijke woonwijken
UITBREIDENDE INFRASTRUCTUUR
Tweede ringweg
Maatregelen kruispunten singel
NIEUW LANDSCHAP BINNEN DE TWEEDE RING
Behouden verbinding stad-land
Versterken groenblauw-structuur
Ruimte voor alternatief agrarisch programma
NIEUWE WERKPARKEN
Uitbreiden bedrijventerreinen
0,5 0 0,5 1 1,5 2 2,5 3 3,5 4 4,5 5km

LEGENDA UITBREIDENDE STAD

GROENSTEDELIJK WONEN
- Uitbreiden wonen
- Nieuwe landschappelijke woonwijken

UITBREIDENDE INFRASTRUCTUUR
- Tweede ringweg
- Maatregelen kruispunten singel

NIEUW LANDSCHAP BINNEN DE TWEEDE RING
- Behouden verbinding stad-land
- Versterken groenblauw-structuur
- Ruimte voor alternatief agrarisch programma

NIEUWE WERKPARKEN
- Uitbreiden bedrijventerreinen

GROENSTEDELIJK WONEN

Deze verkenning bouwt voort op de kwaliteiten van Enschede als groene leefstad. De goede verbinding vanuit de stad naar het landelijk gebied zorgt ervoor dat onze achtertuin met haar landgoederen en het kleinschalige coulisselandschap voor iedereen te beleven is. We versterken dit door wonen mogelijk te maken op de plekken die in de Visie Landelijk Gebied (Enschede, 2021) al zijn aangemerkt als 'te transformeren'. Zo ontwikkelen we op meerdere plekken aan de stadrand nieuwe buurten in lage dichtheid (25 woningen per hectare). Deze groenstedelijke uitbreidingen zijn door hun ligging goed verbonden met de aangrenzende wijken. Hierdoor zijn de voorzieningen op fietsafstand. Een voorbeeld van een locatie voor een nieuwe woonwijk is de plek tussen het vliegveld en Het Vaneker. Hier kun je wonen in het groen en is toch alles dichtbij. Omdat hier meer dan 5.000 nieuwe inwoners kunnen wonen, wordt hier ook voorzien in een kleinschalig winkelcentrum.

De verdichting van het centrum is in deze verkenning geen doel. Daarom is de verdichting en menging in bijvoorbeeld Schuttersveld of Rigtersbleek minimaal. Bestaande functies als het meubelplein en binnenstedelijke bedrijventerreinen blijven bestaan.

UITBREIDEN INFRASTRUCTUUR

De uitbreidingen aan de stadsrand liggen op te grote afstand van het openbaar vervoer. Om de bereikbaarheid te waarborgen, moet er plek zijn voor de auto en wordt er geïnvesteerd in extra wegen. De nieuwe wijken worden gekoppeld aan de tweede ring die, ook via de noordkant, gesloten wordt. Deze ring ontlast de invalswegen naar de stad en de singels. Het binnensingelgebied is niet meer doorgankelijk voor de auto. Om de bereikbaarheid van belangrijke voorzieningen en parkeergarages te garanderen worden de kruispunten tussen de invalswegen en de singels geoptimaliseerd. Zo komt het verkeer vanaf de ring makkelijk en snel tot het binnensingelgebied. Alle verkeer dat daar niet hoeft te zijn, blijft op de ring, zodat de doorstroming optimaal is.

NIEUW LANDSCHAP BINNEN DE TWEEDE RING

De nieuwe wijk tussen het vliegveld en Het Vaneker wordt niet aan de bestaande stad vast gebouwd. De verschillende woonvelden worden onderbroken door groene zones die het natuurlijk systeem van de ondergrond volgen. Het aanwezige landschap vormt het uitgangspunt voor de uitbreiding. Waardevolle erven of andere landschappelijke elementen worden ingepast. Waar mogelijk wordt voorzien in kringlooplandbouw en bijvoorbeeld een voedselbos. Met het uitbreiden van woongebieden, heeft de stad meer ruimte nodig voor waterretentie, daar wordt eveneens ruimte voor gereserveerd. De nieuwe wijk wordt zodoende ruim van opzet. Hier geen stedelijke dichtheid, maar weids wonen in het groen.

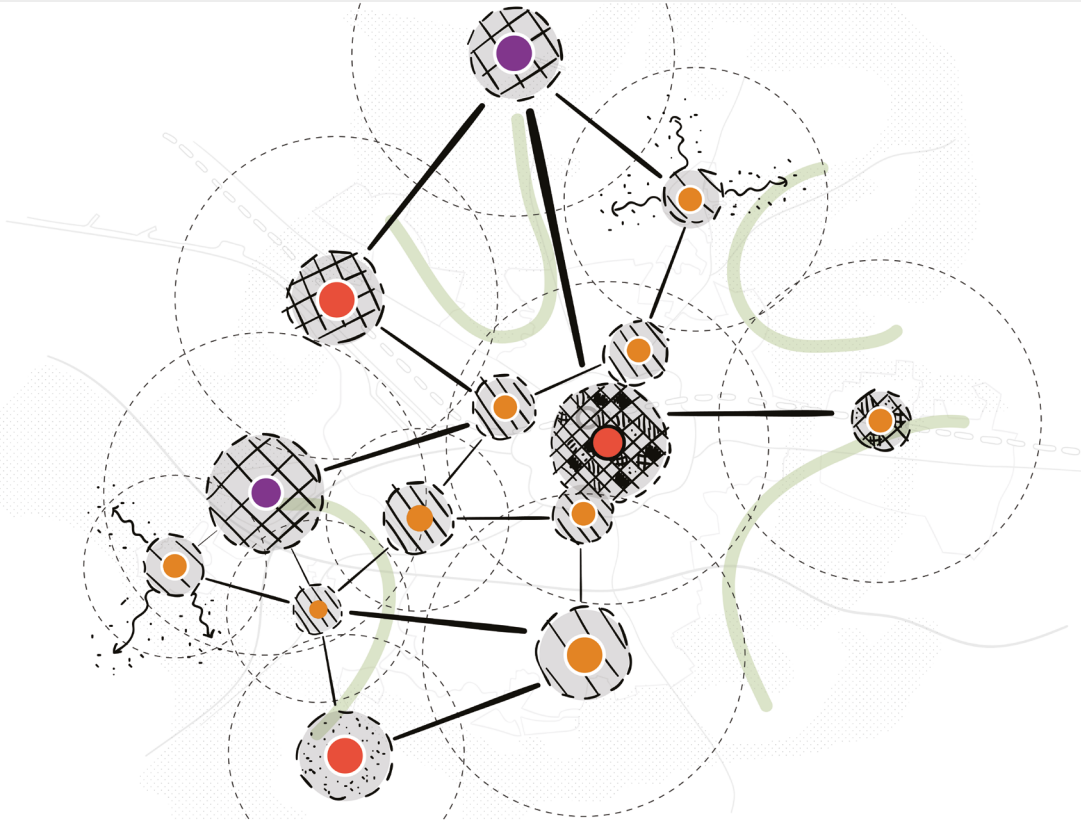
NIEUWE WERKPARKEN

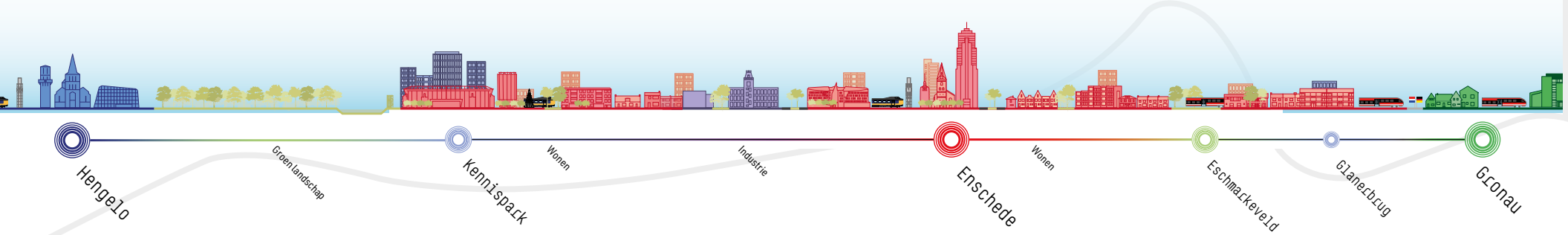
Langs de N18 zijn twee nieuwe werkparken ontstaan. Deze moderne bedrijventerreinen zijn landschappelijk ingepast, waardoor ze geen barrière vormen tussen stad en land. De werkparken leveren een bijdrage aan biodiversiteit en energieopwekking. Bestaande bedrijventerreinen worden ook getransformeerd tot werkpark. Voor het vergroenen en klimaatadaptief maken van het Euregiobedrijventerrein moet worden voorzien in een uitbreiding van dit terrein.

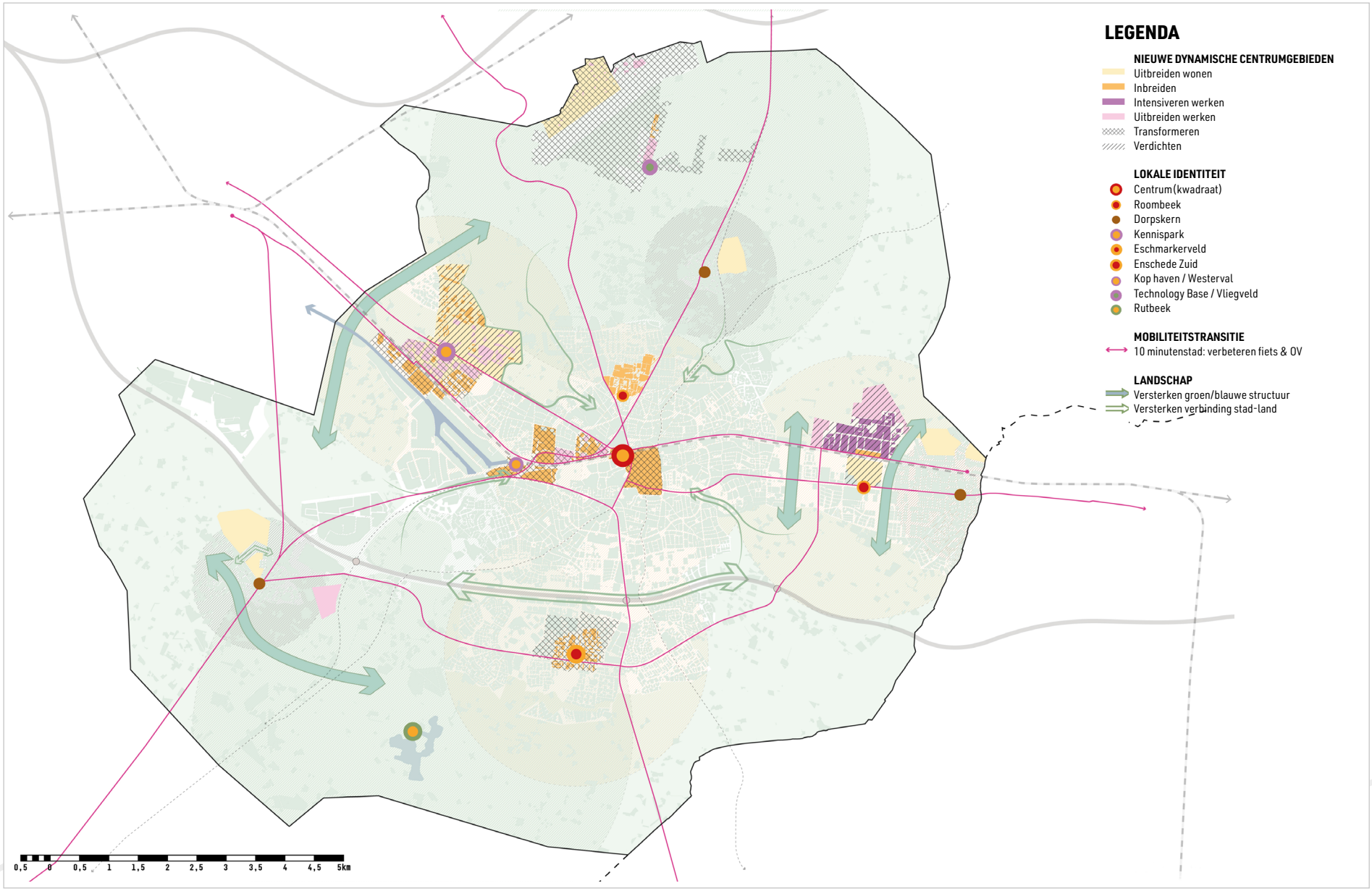
3.3

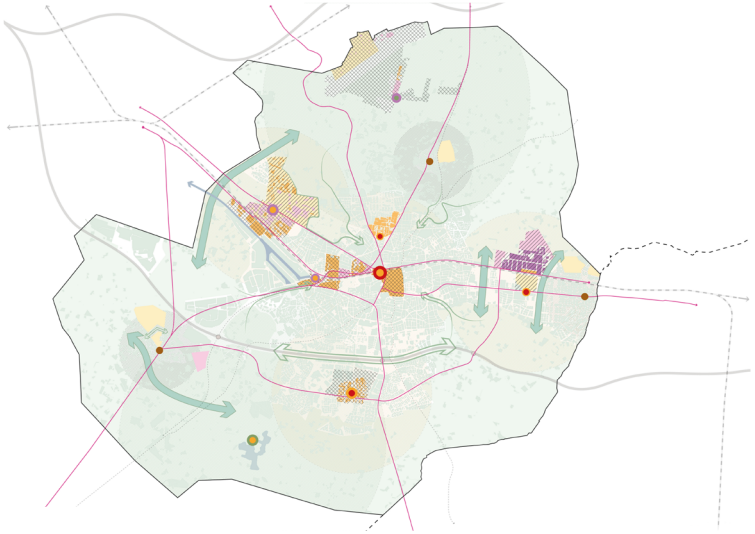
BRONPUNTENSTAD

Bestaande wijken in Enschede worden opnieuw ontdekt en gewaardeerd. Zo ontstaan nieuwe, decentrale centrumgebieden, naast het bestaande hart van de stad. Hierdoor neemt de druk op de binnenstad af en ontstaat tegelijkertijd een nieuwe stedelijke laag. Op deze nieuwe bronpunten kan een mix worden toegevoegd van extra wonen, werken, voorzieningen en groen. Deze ontwikkeling zorgt voor goede bereikbaarheid van werk en voorzieningen voor iedereen. Het spreiden van stedelijke druk via meerdere stedelijke knooppunten wordt vaak 'tien-minuten-stad' genoemd. Voorzieningen en werk zijn voor iedereen binnen 10 minuten fietsen te bereiken. Naast de voordelen is er ook een noodzaak. De leefbaarheid in bepaalde wijken staat onder druk en vraagt om extra aandacht de komende jaren. Dit perspectief verkent wat er gebeurt als we alle groei inzetten in de bestaande wijken en dorpen. Waar ontstaan dan nieuwe centrumgebieden?

LEGENDA
NIEUWE DYNAMISCHE CENTRUMGEBIEDEN
Uitbreiden wonen
Inbreiden
Intensiveren werken
Uitbreiden werken
Transformeren
Verdichten
LOKALE IDENTITEIT
Centrum(kwadraat)
Roombeek
Dorpskern
Kennispark
Eschmarkerveld
Enschede Zuid
Kop haven / Westerval
Technology Base / Vliegveld
Rutbeek
MOBILITEITSTRANSITIE
10 minutenstad: verbeteren fiets & OV
LANDSCHAP
Versterken groen/blauwe structuur
Versterken verbinding stad-land
0,5 0 0,5 1 1,5 2 2,5 3 3,5 4 4,5 5km

LEGENDA BRONPUNTENSTAD

NIEUWE DYNAMISCHE CENTRUMGEBIEDEN
- Uitbreiden wonen
- Inbreiden
- Intensiveren werken
- Uitbreiden werken
- Transformeren
- Verdichten

LOKALE IDENTITEIT
- Centrum (kwadraat)
- Roombeek
- Dorpskern
- Kennispark
- Eschmarkerveld
- Enschede Zuid
- Kop haven / Westerval
- Technology Base / Vliegveld
- Rutbeek

MOBILITEITSTRANSITIE
- 10 minutenstad: verbeteren fiets & OV

LANDSCHAP
- Versterken groen/blauwe structuur
- Versterken verbinding stad-land

NIEUWE DYNAMISCHE CENTRUMGEBIEDEN

In deze verkenning wordt de groei geconcentreerd op een aantal logische plekken in de stad en daarbuiten. Uitgangspunt is dat alle belangrijke functies voor dagelijks gebruik binnen de woon- en werkomgeving te vinden zijn: Enschede als 'tien-minuten-stad'. We zorgen ervoor dat woningen, werklocaties, maatschappelijke voorzieningen, sportvoorzieningen en groen dichtbij bij elkaar liggen. Zo is alles voor iedereen dichtbij en toegankelijk. Daartoe wijzen we een aantal zogenaamde bronpunten aan, waar we de groei concentreren. De essentie van deze centrumgebieden wordt gevormd door een levendige omgeving met een grote diversiteit aan functies op het vlak van ontmoeten, verblijven, beleven, vermaken en ontspannen. De verschillende centrumgebieden staan op zichzelf, en zijn tevens onderling goed verbonden via wegen en openbaar vervoer.

In deze verkenning kent de stad meerdere kernen, maar blijft zij compact doordat de ruimte multifunctioneel wordt benut: wonen, werken, voorzieningen en groen moeten bij elkaar in de buurt liggen. De groei vindt plaats binnen de aangewezen kernen binnen en buiten de stad, om het landschap rondom de kernen te kunnen behouden.

LOKALE IDENTITEIT

De bronpunten zijn al bestaande kernen met een eigen identiteit. De plekken hebben hun eigen karakter en daar bouwen we op voort. In het ene bronpunt wordt het karakter gevormd door de hoogstedelijkheid, het andere tekent zich door het suburbane of zelfs dorpse karakter. Het bronpunt kan op dienstverlening, ambachten of stedelijk zijn georiënteerd. Het wonen kan gemengd, hoogstedelijk of juist groenstedelijk zijn. Dit is afhankelijk van wat al aanwezig is in de bestaande kern. We bouwen voort op de aanwezige lokale identiteit. Zo houdt Enschede haar wortels in het verleden en groeit naar een passende toekomst. Binnen de aangewezen kernen zijn alle voorzieningen binnen tien minuten bereikbaar. Dat komt ook de inclusiviteit ten goede, want zo kan iedereen meedoen. Ook voor mensen die slecht ter been zijn of geen auto hebben, is groen toch dichtbij. Daarbij vormen de verschillende centra een lokale gemeenschap, wat een prettig en verbonden leefklimaat tot gevolg heeft.

Deze verkenning is gebaseerd op de nieuwe stadswijk Roombeek. Roombeek heeft een eigen, kleine kern. In plaats van een winkelcentrum heeft Roombeek een eigen stedelijk gebied met hogere dichtheid en functiemenging. Buiten de kern neemt de dichtheid en functiemening af. Andere gebieden waar we verdichten, mengen en meer ontmoeting stimuleren door een aantrekkelijke openbare ruimte, zijn Centrumkwadraat, de dorpskernen, Kennispark Twente, de stationsomgeving Eschmarkerveld, het centrale winkelcentrumgebied van Wesselerbrink (de zuidwijken) en een nieuwe kern aan de kop van de haven/Westerval. Ook in het landelijk gebied kunnen we op centrale plekken verdichten en clusteren. Dat doen we op Technology Base en rondom het Rutbeek.

MOBILITEITSTRANSITIE

Samen kunnen deze stadscentra een goed verknoopt netwerk vormen, dat garant staat voor nabijheid van recreatie, onderwijs, medische voorzieningen en andere functies die nodig zijn voor een gezond en duurzaam bestaan. Niet langer hoeven we ons met z'n allen op één centrum te richten; de weg is vrij voor de meerkernige, tien-minuten-stad. Dat betekent dat zaken die je elke dag of vaak nodig hebt, zich op ongeveer tien minuten van je woon- of werkplek bevinden. Voorwaarde is dat bewoners van deze centra hier voor al hun dagelijkse behoeften terecht kunnen en de bereikbaarheid met fiets of openbaar vervoer van en binnen deze kernen goed geregeld is.
Een sleutelrol voor deze ontwikkeling is daarom weggelegd voor nieuw soort mobiliteitshub. De toegevoegde waarde van dit nieuwe overstappunt is, dat ze beschikken over een ruim aanbod aan deelmobiliteit en voorzieningen zoals winkels en sociale functies. Ook logistieke hubs, waar nu nog alleen overslag van goederen plaatsvindt, kunnen op deze manier een grotere betekenis krijgen. Met meerdere functies onder één dak zorgen deze hubs niet alleen voor een goede bereikbaarheid, maar ook voor een hernieuwde aantrekkingskracht van de locatie.
Hubs dragen dan bij aan ambities op het gebied van mobiliteit, maar ook aan inclusiviteit, openbare ruimte en energietransitie. Door het clusteren van parkeren en de overstap naar deelmobiliteit aan te bieden, kunnen bestaande parkeervelden een andere inrichting krijgen. Zo ontstaat plek voor verdichting en groen. Samen zorgen deze hubs voor een nauw verbonden netwerk van centra in de stad.

LANDSCHAP

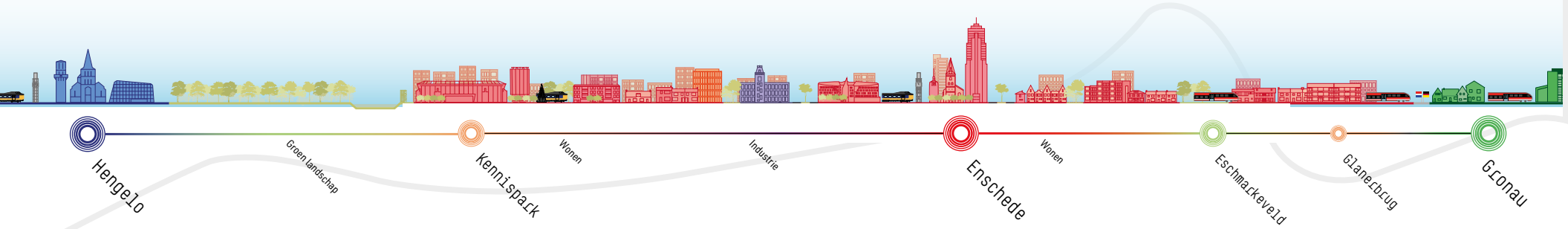
Rondom Enschede liggen prachtige landschappen. Die landschappen willen we nog beter verbinden met de rest van de stad, zodat je deze makkelijker vanuit alle delen van de stad kunt bereiken. Ook is het de ambitie om vanuit de stad langere stukken door en langs het groen te kunnen fietsen en wandelen.
We volgen in deze ontwikkeling tot meerkernige stad zo veel mogelijk het natuurlijk systeem van bodem en water. Dat betekent dat de bodem een belangrijke onderlegger is, die kansen voor ontwikkelingen biedt, maar ook beperkingen met zich meebrengt. We hebben de afgelopen jaren gemerkt dat het niet langer volstaat om gebieden met technische beheeroplossingen geschikt te maken voor specifieke functies. De natuurlijke veerkracht van het water- en bodemsysteem staat onder druk. Er is een afnemend vermogen om piekbelastingen op te vangen, periodes van droogte te doorstaan en de biodiversiteit te borgen. Het is nodig betere aansluiting te zoeken bij de natuurlijke en bewezen principes en werking van een robuust water- en bodemsysteem. De kansen liggen in het aansluiten bij de identiteit van de gebieden, waarvan de bodem de natuurlijke drager is. Het landschap, het groen en het water zijn belangrijke onderscheidende kwaliteiten van Enschede. We behouden en versterken daarom onze landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten, de karakteristieke diversiteit van ons landschap, onze groenstructuren en onze waterstructuren.

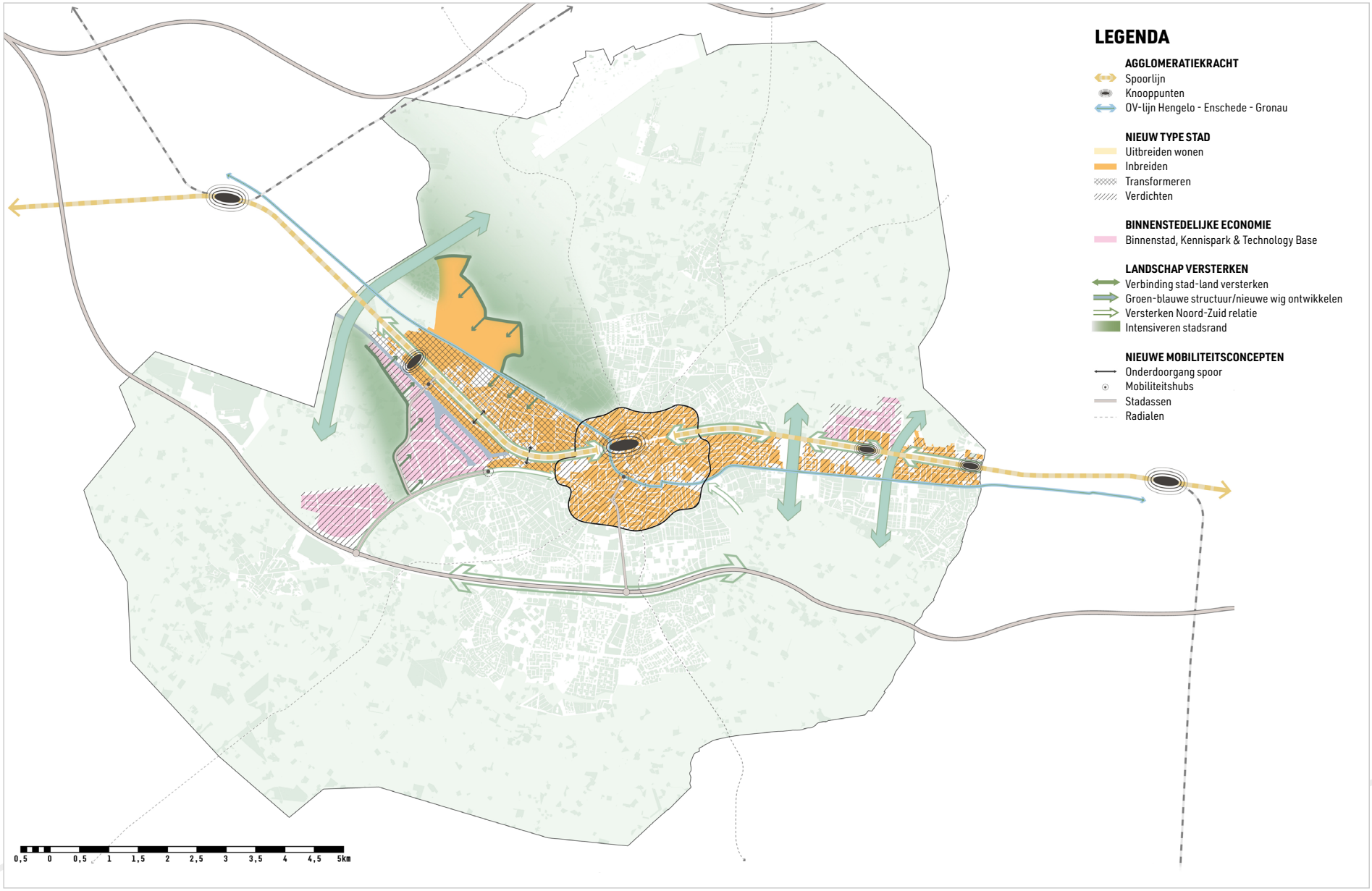
3.4

INTERNATIONALE CORRIDORSTAD

Landelijk is er veel aandacht voor stationsomgevingen. Het Rijk investeert veel geld in deze gebieden, waar wonen en werken gecombineerd worden. In Enschede wordt de potentie van de bestaande stationsomgevingen nog niet ten volle benut. In het project Spoorzone Hengelo Enschede (SHE) wordt nu de mogelijkheid verkend om te verdichten langs het spoor. In dit project werkt de gemeente samen met de provincie, het Rijk en de gemeente Hengelo. In deze toekomstverkenning nemen we dat plan als uitgangspunt en kijken we hoe de toekomst van Enschede eruit ziet als we alle groei bundelen langs het spoor. Deze verkenning behandelt de kansen die een dergelijke concentratie biedt, maar ook wat de focus op deze oost-west verbinding zou betekenen voor de rest van de stad.

LEGENDA
AGGLOMERATIEKRACHT
Spoorlijn
Knooppunten
OV-lijn Hengelo - Enschede - Gronau
NIEUW TYPE STAD
Uitbreiden wonen
Inbreiden
Transformeren
Verdichten
BINNENSTEDELIJKE ECONOMIE
Binnenstad, Kennispark & Technology Base
LANDSCHAP VERSTERKEN
Verbinding stad-land versterken
Groen-blauwe structuur/nieuwe wig ontwikkelen
Versterken Noord-Zuid relatie
Intensiveren stadsrand
NIEUWE MOBILITEITSCONCEPTEN
Onderdoorgang spoor
Mobiliteitshubs
Stadassen
Radialen
0,5 0 0,5 1 1,5 2 2,5 3 3,5 4 4,5 5km

LEGENDA INTERNATIONALE CORRIDORSTAD

AGGLOMERATIEKRACHT
- Spoorlijn
- Knooppunten
- OV-lijn Hengelo - Enschede - Gronau

NIEUW TYPE STAD
- Uitbreiden wonen
- Inbreiden
- Transformeren
- Verdichten

BINNENSTEDELIJKE ECONOMIE
- Binnenstad, Kennispark & Technology Base

LANDSCHAP VERSTERKEN
- Verbinding stad-land versterken
- Groen-blauwe structuur/nieuwe wig ontwikkelen
- Versterken Noord-Zuid relatie
- Intensiveren stadsrand

NIEUWE MOBILITEITSCONCEPTEN
- Onderdoorgang spoor
- Mobiliteitshubs
- Stadassen
- Radialen

AGGLOMERATIEKRACHT

Tussen Zwolle en Münster rijdt een doorgaande trein die alle tussenliggende steden met elkaar verbindt. Door deze euregionale treinverbinding is het gebruik van de trein in onze regio toegenomen. De stationsgebieden in de gemeente zijn verstedelijkt om de kansen voor het openbaar vervoer en de agglomeratiekracht te vergroten. Deze locaties worden ontwikkeld tot gemengde gebieden met een hoge dichtheid (meer dan 100 woningen per hectare). Bij het Centraal Station Enschede ontwikkelen we in Centrumkwadraat een hoogstedelijk gemengd werk- en woonmilieu. Op die ontwikkelingen bouwt deze verkenning verder. In de toekomst ligt het spoor verdiept, zodat het geen barrière meer vormt. Station Eschmarke heeft een stevige facelift gekregen door de verstedelijking van de directe omgeving en de verdichting van het Euregiobedrijventerrein met nieuwe economie. Vanaf Station Kennispark ontstaat langs het Innovatiepad in verbinding met het Universiteitsterrein een Innovatiedistrict. Het gebied bruist als nooit te voren.

NIEUW TYPE STAD

In deze verkenning is gekozen voor bundeling en concentratie van een groot deel van de verstedelijkingsopgave in de zones en gebieden rondom knooppunten van hoogwaardig openbaar vervoer. Niet alleen rondom de stationsomgevingen, maar ook tussen deze knooppunten leef je in een compact stedelijke omgeving met ruimte voor groen. De wijken langs de corridor zijn levendiger geworden. Meer mensen en meer dynamiek door een aantrekkelijke functiemix op straat. Alles bevindt zich op loop- en fietsafstand. De stad wordt verdicht, maar met voldoende oog voor stedelijk groen. Hogere gebouwen worden afgewisseld door woonblokken met groene binnenruimtes. De auto is minder vanzelfsprekend en minder noodzakelijk geworden. Hierdoor komt ruimte vrij voor groen en ontmoetingsplekken. Dat zie je bijvoorbeeld terug in de kop van het havengebied. Die locatie wordt getransformeerd tot een grote stedelijke mobiliteitshub, een leefmilieu dat voorheen niet aanwezig was in Enschede.

BINNENSTEDELIJKE ECONOMIE

Rondom de genoemde knooppunten is werken en wonen gemengd in een hoogstedelijk milieu. Vooral op Kennispark Twente zijn nieuwe gebouwen ontstaan die het samenwerken tussen universiteit en de ondernemers en de ondernemers onderling stimuleren. De stadionomgeving "Twente Village" en het havengebied ten noorden van het kanaal worden geïntensiveerd. Het gebied is getransformeerd tot campus met nieuwe verbindingen over het spoor richting nieuw Twekkelerveld.

Door het stapelen en mengen van collectieve functies, zoals parkeren, kantoren en opslag, wordt ruimte gewonnen. Bedrijven trekken samen op rondom deelmobiliteit en openbaar vervoer. Vooral bij de kop van de haven is een woonprogramma toegevoegd. Het overige havengebied gaat mee in de genoemde ontwikkelingen, maar op een minder intensieve wijze.

Uitgangspunt bij de ontwikkelingen is het streven naar duurzaamheid. De levenscyclus van producten en reststoffen van alle bedrijven in het havengebied staat centraal. Zo kunnen bedrijven gevoed worden met biogas, worden streekproducten gebruikt in het campusrestaurant en wordt medewerkers een prettige verblijfsruimte geboden. De (recreatieve) routes over het terrein en over de daken dragen bij aan de leefbaarheid, ook buiten werktijd. Bedrijven in zware milieucategorieën vinden een plek op de Marssteden.

LANDSCHAP VERSTERKEN

Omdat in het hoogstedelijk gebied omgevingsgeluid en drukte onvermijdelijk is, is op bepaalde plekken compensatie nodig in de woonomgeving. Denk aan rustige gezamenlijke binnentuinen of dakterrassen. Of aan stille plekken, voldoende stadsdeelparken op loop- en fietsafstand en groene routes die het groen in de stad en regio onderling verbinden.

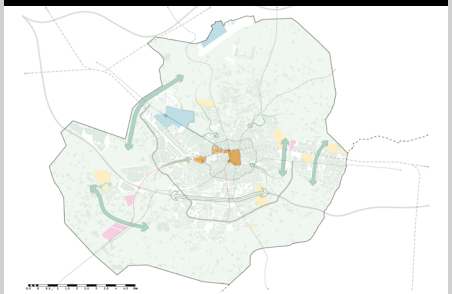
Door de verdichting langs het spoor te laten plaatsvinden zorgen we voor een levendige, compacte stad en behouden we de landschappen buiten de stad. Daarbij koesteren we het bestaande groen en maken het gebied toekomstbestendig. We zetten in op verbetering van de diversiteit, natuurwaarden en gebruikswaarden. Daarnaast verbinden we de huidige groenstructuur tot een regionaal netwerk voor mens en dier.

NIEUWE MOBILITEITSCONCEPTEN

In de gebieden van verdichting en intensief ruimtegebruik, gaan we voor goede verblijfskwaliteit, schone manieren van verplaatsen en is de auto steeds meer te gast. We concentreren mobiliteitsdiensten in hubs. Deelmobiliteit biedt een alternatief voor eigen autobezit, individuele parkeerplekken en korte autoritten. Voor bezoekers die willen parkeren in de binnenstad bieden we andere opties aan. Zo vangen we auto's eerder op via goede ov-hubs aan de stadsranden. Op deze punten kun je overstappen naar een ander vervoersmiddel, denk aan deelfietsen en elektrische deelauto's. De mobipunten liggen aan het einde van stadsassen die de stad met de corridor verbinden. Langs de assen rijden bussen rechtstreeks vanuit de omliggende wijkcentra die niet binnen de corridor liggen.

DE VIER VERKENNINGEN NAAST ELKAAR

RADIALENSTAD

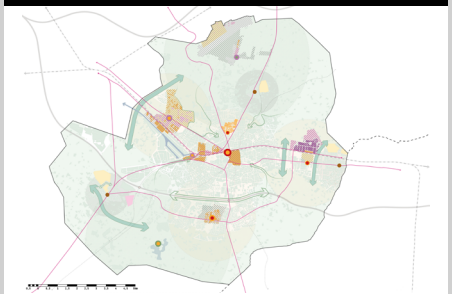
In deze verkenning kijken we hoe de stad eruit ziet over 30 jaar als we de huidige ruimtelijke ontwikkelingskoers blijven volgen. Dat betekent dat we de gewenste groei vooral plek geven in het hart van de stad en langs de uitvalswegen van de stad.

UITBREIDENDE STAD

In deze verkenning kiezen we voor een traditionele groei van de stad en de dorpen met beperkte sturing vanuit ruimtelijk beleid. Ontwikkelingen vinden vooral plaats in uitleggebieden aan de randen of in de minder complexe inbreidingslocaties. Die locaties zijn vanwege beschikbaarheid van gronden of beperkte kosten relatief eenvoudig te ontwikkelen. In de Uitbreidende stad wordt geleefd in ruim opgezette wijken langs nieuwe infrastructuur. De auto is het belangrijkste vervoermiddel.

BRONPUNTENSTAD

In deze verkenning kiezen we voor een meerkernige aanpak waarbij de stad niet langer één centrum heeft, maar er meerdere zogenaamde bronpunten zijn. De plekken in de stad waar de groei wordt geconcentreerd, kunnen zich verder ontwikkelen tot nieuwe dynamische centrumgebieden. De oude binnenstad blijft het hart van de stad, maar Enschede krijgt er meer dynamische plekken bij waar we functiemenging faciliteren.

INTERNATIONALE CORRIDORSTAD

In deze verkenning kiezen we voor maximale verdichting langs het spoor, waarbij verschillende vervoersknooppunten verder worden ontwikkeld. Het spoor brengen we waar mogelijk ondergronds of overkappen we met groen. Daaromheen verdichten we de stad, waarmee we aan de groeivraag kunnen voldoen. Het wonen en werken gebeurt in stedelijk gemengde gebieden met hoge dichtheden (40-125 woningen/hectare). Dit zijn plekken met een hoge urbanisatiegraad, waar je ook experimentele woonmilieus vindt. Op de vervoersknooppunten is naast het overstappen van vervoersmodaliteit ruimte voor functiemenging en ontmoeting. In gebieden die niet in de band langs het spoor liggen, wordt groei niet gefaciliteerd.

DE VIER VERKENNINGEN NAAST ELKAAR

BRONVERMELDING

Bij het opstellen van de verkenningen hebben wij gebruik gemaakt van onderzoeken waarop we onze aannames en aanbevelingen baseren. Op deze pagina is weergegeven welke documenten we gebruikt hebben.

COLOFON

TEKSTEN EN BEELDMATERIAAL

gemeente Enschede/team Omgevingsvisie
met medewerking van:
Witteveen+Bos,
Future Urbanism Consultancy/Erwin Webbink

NOVEMBER 2022

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

Wilt u reageren of meer lezen over de Omgevingsvisie voor Enschede? Kijk dan op de website:
www.enschede.nl/omgevingsvisie